

ΕΘΝΙΚΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ
ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας,
Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας

Άρθρα και Μελέτες 10/2014

Φεβρουάριος, 2014

Δυϊκό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: Η γερμανική «αφήγηση» για τη Σύνδεση Εκπαίδευσης και Αγοράς Εργασίας

Δρ. Παϊδούση Χρύσα

Διευθύντρια Επαγγελματικής
Κατάρτισης,
ΕΙΕΑΔ

ΔΥΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ:

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δρ. Χρύσα Παϊδούση

Διευθύντρια Επαγγελματικής Κατάρτισης, ΕΙΕΑΔ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	4
Abstract	5
1.Εισαγωγή.....	6
2. Ορισμός –«φιλοσοφία» συστήματος.....	8
3. Βασικές όψεις του γερμανικού δυϊκού συστήματος.....	9
3.1 Ένα σύστημα με μακρά παράδοση.....	10
3.2 Εναλλαγή μεταξύ επιχείρησης και σχολείου.....	11
3.3 Ευρεία συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, αναγνώριση από την «αγορά», αποδοχή από την κοινωνία.....	13
3.4 Αρμοδιότητες εταίρων αυστηρά καθορισμένες.....	14
3.5 Ευρεία γκάμα ειδικοτήτων και εκπαίδευση εξειδικευμένη και σύγχρονη.....	15
3.6 Οι νέες προκλήσεις.....	16
4. Το δυϊκό σύστημα στην Ελλάδα:από τις συντεχνίες και τις συντροφίες στο Νόμο 4186/2013.....	17
4.1 Η σύγχρονη νομοθετική διαδρομή.....	18
4.2 Ο Νόμος 4186/13 (ΦΕΚ 193) και η εισαγωγή της μετα-δευτεροβάθμιας μαθητείας.....	21
4.2.1 Σχολειοκεντρική επαγγελματική κατάρτιση.....	21
4.2.2 Μεταδευτεροβάθμια Τάξη Μαθητείας.....	23
4.2.3 ΣΕΚ και ΙΕΚ: η άτυπη επαγγελματική κατάρτιση.....	25
4.3 Κατάργηση ειδικοτήτων.....	26
4.4 Διαπιστώσεις.....	27
5. Γερμανικό δυϊκό σύστημα:ζητήματα εφαρμογής του στην Ελλάδα.....	28
5.1 Δομή της ελληνικής οικονομίας.....	29
5.2 Περιβάλλον της επαγγελματικής κατάρτισης.....	32
5.3 Κοινωνική αποδοχή και κύρος.....	37
5.4 Προοπτικές απασχόλησης.....	42
5.5 Επαγγελματική εκπαίδευση και σχολική διαρροή.....	46
5.6 Συνεργασία των κοινωνικών εταίρων.....	50
5.7 Χρηματοδότηση της μαθητείας.....	51
5.8 Η έρευνα για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.....	53
6. Συμπεράσματα.....	54
Βιβλιογραφία.....	59
Παράρτημα I:Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες-γερμανικό μοντέλο.....	64
Παράρτημα II: ΕΠΑΛ & Σχολές Μαθητείας στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα.....	66
Παράρτημα III: Πίνακες.....	67

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το δυϊκό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης, αλλιώς «μαθητεία», αναδείχθηκε, τον τελευταίο χρόνο στην Ελλάδα, κεντρικό θέμα συζήτησης στις πολιτικές για την εκπαίδευση και την εργασία. Σε μια περίοδο που η ανεργία και ειδικότερα των νέων καταγράφει ιστορικά υψηλά ποσοστά, η μαθητεία ως επιτυχημένο μοντέλο μετάβασης από το σχολείο στην εργασία, κυρίως στις γερμανόφωνες χώρες, επανέρχεται δυναμικά ως μία «λύση» στην αντιμετώπιση της νεανικής ανεργίας.

Στην παρούσα εργασία εξετάζονται α) τα βασικά χαρακτηριστικά του δυϊκού συστήματος, όπως αυτό εφαρμόζεται στη Γερμανία, β) η διαδρομή της μαθητείας στην ελληνική πραγματικότητα, με κύρια έμφαση στον πρόσφατο νόμο για το νέο λύκειο και γ) ζητήματα που ανακύπτουν για μια «επιτυχή» εφαρμογή του συστήματος αυτού στην Ελλάδα.

Η διερεύνηση διαφόρων στοιχείων και δεδομένων που σχετίζονται με την ανάπτυξη της μαθητείας στην Ελλάδα, ως σημαντικού εργαλείου για την αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων καταδεικνύει ότι στην παρούσα οικονομική συγκυρία, η επίτευξη του στόχου αυτού είναι εξαιρετικά αμφίβολη.

DUAL VOCATIONAL EDUCATION SYSTEM: THE GERMAN "NARRATION" FOR LINKING EDUCATION TO EMPLOYMENT IN GREECE

Chryssa Paidoussi
Director of Vocational Training, Phd

ABSTRACT

During the last year, the dual vocational education system, or "apprenticeship", became a central topic of discussion on policies for education and employment in Greece. In a period when youth unemployment rates record historically high levels, the apprenticeship model as a successful transition from school to work, especially in German-speaking countries, comes back as a "solution" to tackle youth unemployment.

The present paper examines a) the basic characteristics of the dual system as practiced in Germany, b) the path of apprenticeship in Greece, with an emphasis on the recent new high school law and c) issues that arise for a successful implementation of this system in Greece.

The exploration of various data and documents indicates that, under the current economic conditions, it is very questionable that the development of apprenticeship in Greece is going to be effective in tackling youth unemployment.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ραγδαία αύξηση της ανεργίας τα τελευταία πέντε χρόνια και ιδιαίτερα των νέων αποτελεί μια από τις πιο σοβαρές συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην ελληνική οικονομία και κοινωνία. Με ποσοστό που αγγίζει το 27,0%,¹ η Ελλάδα παρουσιάζει τον υψηλότερο δείκτη ανεργίας μεταξύ των 27 χωρών-μελών της Ε.Ε.,² ενώ των νέων (15-24 ετών) εκτινάσσεται στο 55%,³ με τάση συνεχούς αύξησης. Τα δύο τελευταία χρόνια ωστόσο, ανοδική τάση στην ανεργία των νέων παρουσιάζεται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με «πρωταθλήτριες» τις χώρες του νότου, την Ιταλία 35,3%, την Ισπανία 53,2% και την Πορτογαλία 37,7%. Εξαιρεση στο γκρίζο ευρωπαϊκό τοπίο αποτελούν κάποιες χώρες του λεγόμενου βορρά, κυρίως η Αυστρία και η Γερμανία, με νεανική ανεργία που έχει φθίνουσα πορεία και βρίσκεται κάτω από 10% (8,7%, 8,1% αντίστοιχα).

Η μεγάλη μείωση της απασχόλησης των νέων και ο κίνδυνος που δημιουργεί στο «να χαθεί μια γενιά»,⁴ κινητοποίησε τους ευρωπαίους εταίρους για την άμεση λήψη μέτρων και πρωτοβουλιών με στόχο την αύξηση της απασχόλησης/απασχολησιμότητας των νέων. Κεντρικό ρόλο στην κατεύθυνση αυτή έχει η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, μέσω της καλύτερης σύνδεσης και ανταπόκρισής τους με την αγορά εργασίας.⁵ Στο πλαίσιο αυτό το μοντέλο του «δυϊκού συστήματος κατάρτισης» (Dual Vocational Education and Training System) καλείται να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο, θεωρώντας το ως το πλέον επιτυχημένο για την αντιμετώπιση της νεανικής ανεργίας. Προς επίρρωση της επιχειρηματολογίας αυτής, οι ευρωπαίοι εταίροι επικαλούνται τα χαμηλά ποσοστά ανεργίας των νέων σε δύο χώρες όπου εφαρμόζεται κατ' εξοχήν το δυϊκό σύστημα, τη Γερμανία και την Αυστρία. Η Ελλάδα,⁶ η οποία έχει και το μεγαλύτερο ποσοστό νέων ανέργων σε ευρωπαϊκό επίπεδο υπέγραψε πρόσφατα μνημόνιο συνεργασίας με το Γερμανικό Υπουργείο Παιδείας, το «Μνημόνιο Κατανόησης σχετικά με τη συνεργασία των Υπουργείων

¹ ΕΛΣΤΑΤ, 2013.

² EUROSTAT, 2013.

³ EUROSTAT, 2.3.7.2-r1943-2013-06-14.

⁴ Martin Schulz, 2013.

⁵ Βλέπε συνοπτική αναφορά για τις εν λόγω πρωτοβουλίες στο παράρτημα του παρόντος άρθρου.

⁶ Συγκεκριμένα, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Παιδείας Γερμανίας και Ελλάδας», με στόχο την ανάπτυξη του «δυϊκού μοντέλου» επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Επίσης, την ίδια περίοδο, συνυπέγραψε,⁷ το «Μνημόνιο Συνεργασίας στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη».⁸

Το παρόν άρθρο στόχο έχει να διερευνήσει διάφορες πτυχές του «δυϊκού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης» και τη δυνατότητα εφαρμογής του στην Ελλάδα. Η προσέγγιση αυτή επιχειρείται μέσα από α) την παρουσίαση του μοντέλου του «δυϊκού συστήματος» σύμφωνα με το γερμανικό πρότυπο, β) την καταγραφή των αλλαγών που επιφέρει στο τοπίο της επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, ο Νόμος 4186/13 «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις» και γ) τη διερεύνηση οκτώ (8) παραγόντων που σχετίζονται με την εφαρμογή του συστήματος στο ελληνικό περιβάλλον.⁹

⁷ Το Δεκέμβριο του 2012, το Ελληνικό Υπουργείο Παιδείας συνυπέγραψε στο Βερολίνο, με τα ομόλογα Υπουργεία της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, της Ιταλίας, της Δημοκρατίας της Σλοβακίας και της Λετονίας, Μνημόνιο με το Γερμανικό Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας, με τίτλο: “Vocational Education and Training in Europe-Perspectives for the Young Generation”, “Memorandum on Cooperation in Vocational Education and Training in Europe”, με αντικείμενο τη συγκρότηση συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης.

⁸ Για την αρχική φάση της συνεργασίας, οι συμμετέχουσες χώρες συμφώνησαν σχετικά με τα ακόλουθα συγκεκριμένα μέτρα :

- πραγματοποίηση 30.000 ανταλλαγών για πρακτική άσκηση και «φάσεις» κατάρτισης
- δημιουργία 30 περιφερειακών δικτύων επαγγελματικής κατάρτισης με τη γερμανική συμμετοχή
- σύνταξη 6 πολιτικών, συμβουλευτικών κειμένων
- πραγματοποίηση, τουλάχιστον, 10 ταξιδιών μελέτης, για να επιτρέψουν στους εμπειρογνώμονες να προσδιορίσουν τους τομείς δράσης που καθορίζονται από το μνημόνιο, για να ανταλλάξουν ιδέες και να συγκεντρώσουν πληροφορίες επιτόπου
- δημιουργία 1 ομάδας από γερμανούς εμπειρογνώμονες και συμβούλους καθώς και δημιουργία 1 πλατφόρμας μάθησης για το συντονισμό και τη διαδοχική ανάπτυξη της συνεργασίας.

Εκτός από την τρέχουσα χρηματοδότηση για τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, το BMBF θα διαθέσει € 10 εκατομμύρια μεταξύ των ετών 2013 και 2014 για την εφαρμογή του μνημονίου, το οποίο θα συμπληρωθεί επίσης από συνεισφορές των χωρών εταίρων. Με διάταξη του BMBF, το Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (BIBB), θα γίνει η κεντρική υπηρεσία για το συντονισμό της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

⁹ Μία σχετική και ενδιαφέρουσα έκδοση ως προς τα ερωτήματα που θέτει η εφαρμογή του γερμανικού μοντέλου του δυϊκού συστήματος σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες τίθενται στη μελέτη του Dr. Dieter Euler, (2013).

2. ΟΡΙΣΜΟΣ – «ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ» ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το «Dual Vocational Education and Training System» με το οποίο ασχολείται το άρθρο αυτό, στα ελληνικά αποδίδεται, είτε ως «δυϊκό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης,¹⁰ είτε ως «διττή επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση».¹¹ Και στις δύο περιπτώσεις παραπέμπει στον ελληνικό και από χρόνια καθιερωμένο όρο της «μαθητείας». Στο παρόν άρθρο υιοθετείται η απόδοση «δυϊκό σύστημα», η οποία χρησιμοποιείται στα περισσότερα σχετικά ελληνικά κείμενα.

Τι όμως είναι το «δυϊκό σύστημα»; Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η UNEVOC, UN, «*πρόκειται για την εκπαίδευση που συνδυάζει μαθητεία σε μια εταιρεία και επαγγελματική εκπαίδευση σε επαγγελματικό σχολείο. Στην εταιρεία, ο μαθητευόμενος λαμβάνει πρακτική εκπαίδευση που συμπληρώνεται από θεωρητική διδασκαλία στο επαγγελματικό σχολείο.*¹² Επίσης, σύμφωνα με το CEDEFOP, η «δυϊκή εκπαίδευση, κατάρτιση» αποκαλείται και «*εναλλασσόμενη εκπαίδευση, κατάρτιση*», γιατί εναλλάσσεται από το σχολείο στον χώρο εργασίας. Στον ορισμό που δίνεται από το CEDEFOP, διευκρινίζεται ότι ανάλογα με τη χώρα και το θεσμικό πλαίσιο, ο μαθητευόμενος μπορεί να λαμβάνει και αμοιβή για την εργασία του στην επιχείρηση.¹³

Αν και όπως θα παρουσιασθεί στη συνέχεια, η «μαθητεία» είναι μια πρακτική που έχει τις ρίζες της πολύ παλιά, την τελευταία δεκαετία, απέκτησε νέα αίγλη, λόγω του σημαντικού ρόλου που κλήθηκε να παίξει η επαγγελματική κατάρτιση στις πολιτικές απασχόλησης, καθώς και στην απόκτηση νέων και κατάλληλων δεξιοτήτων, για την εργασία του σήμερα και του αύριο.¹⁴ Στη βάση αυτής της «νέας» προσέγγισης του δυϊκού συστήματος, βρίσκεται η «πρόκληση» της αποτελεσματικής μετάβασης από το σχολείο/εκπαίδευση στην απασχόληση, σε ένα γρήγορα μεταβαλλόμενο, ασταθές και τεχνολογικά επηρεαζόμενο εργασιακό περιβάλλον. Πώς λοιπόν μπορεί να ανταποκριθεί η εκπαίδευση σε αυτή την πρόκληση; Ακολουθώντας, τις ανάγκες της «αγο-

¹⁰ Στον Νόμο 4186/2013 για το Νέο Λύκειο αποκαλείται «δυϊκό σύστημα εκπαίδευσης» (μαθητείας) του ΟΑΕΔ.

¹¹ Βλέπε συνέντευξη της κ. Α. Ιωαννίδου στην ελληνική ιστοσελίδα του GOETHE INSTITUT (2013).

¹² http://www.unevoc.unesco.org/tvetipedia.0.html?&tx_drwiki_pi1%5Bkeyword%5D=dual%20system

¹³ <http://www.cedefop.europa.eu/EN/Index.aspx>

¹⁴ Agenda for “New Skills for Jobs”.

ράς». Αυτό ακριβώς έρχεται να εξυπηρετήσει το δυϊκό σύστημα: να διαμορφώνει εκπαιδευόμενους μελλοντικούς εργαζόμενους, μεσαίας συνήθως εξειδίκευσης και να τους τροφοδοτεί με «γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες» που έχει ανάγκη ο παραγωγικός ιστός. Τουλάχιστον για κάποια ..λίγα χρόνια!

3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΔΥΪΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Στη Γερμανία, το «δυϊκό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης»,¹⁵ αποτελεί ένα από τα τρία βασικά μέρη που συνθέτουν τη δομή της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην τυπική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα άλλα δύο είναι «το πλήρες σχολικού ωραρίου» η «σχολαιοκεντρική» εκπαίδευση και το «σύστημα μετάβασης».

Η «σχολαιοκεντρική» εκπαίδευση λαμβάνει χώρα εξ' ολοκλήρου στο σχολείο και εφόσον ζητηθεί πραγματοποιείται και πρακτική άσκηση σε επιχείρηση. Ο τύπος αυτός της κατάρτισης αφορά επαγγέλματα υγείας και κοινωνικών υπηρεσιών. Το «σύστημα μετάβασης» απευθύνεται σε μαθητές που δεν έχουν «συμβόλαιο μαθητείας» και προετοιμάζονται για την εισαγωγή τους σε ένα από τα δύο προηγούμενα συστήματα.¹⁶ Η εκπαίδευση σε αυτά τα δύο συστήματα έχει πλήρες εκπαιδευτικό ωράριο και διαρκεί από 1 έως 3 χρόνια. Οι στόχοι των προγραμμάτων των επαγγελματικών σχολείων (Berufsschule) είναι τριπλός: να προετοιμάσει τους νέους να εισέλθουν σε υψηλότερο επίπεδο σχολείου (ανώτερη τεχνική εκπαίδευση-Fachoberschule), να βελτιώσει τις πιθανότητες που έχουν για εξασφάλιση θέσης μαθητείας στο δυϊκό σύστημα και να παρέχει μια ευρεία γνώση στον τομέα της τεχνολογίας και του εμπορίου για να διευκολυνθεί η μετάβαση στην απασχόληση.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται βασικά χαρακτηριστικά του δυϊκού συστήματος έτσι όπως εφαρμόζεται, κυρίως, στη Γερμανία.

¹⁵ Στη γερμανική ορολογία, συνηθίζεται ο όρος «επαγγελματική κατάρτιση» «Berufliche Ausbildung», βλέπε “VET in Europe – Country Report Germany”, 10th edition, 11/2012. Το «δυϊκό σύστημα» εφαρμόζεται και στην Αυστρία, τη Δανία, και εκτός ΕΕ, στην Ελβετία, με κάποιες παραλλαγές, ως προς τα στάδια και τους εμπλεκόμενους στην εφαρμογή του.

¹⁶ Spöttl G., & Windelband L., (2013).

3.1 Ένα σύστημα με μακρά παράδοση

Από το 1950 το σύστημα αυτό αποτελεί κεντρικό άξονα του παραγωγικού και κοινωνικού μοντέλου στη Γερμανία.¹⁷ Ιστορικά έχει τις ρίζες του στον μεσαίωνα, όταν οι νέοι εκπαιδεύονταν στα εμπορικά και τεχνικά επαγγέλματα και στην τέχνη. Από τον 18^ο έως τον 19^οαίωνα, παρά τον αυξανόμενο ρυθμό της βιομηχανοποίησης, η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού της Γερμανίας συνέχισε να εργάζεται στον πρωτογενή τομέα (γεωργία) και η μαθητεία εξακολουθούσε να είναι περιορισμένη, με εξαίρεση τα τεχνικά επαγγέλματα, για τα οποία υπήρχε συγκεκριμένο εκπαιδευτικό περιεχόμενο.¹⁸ Η εφαρμογή στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση δύο αρχών που εφαρμόζονταν στη γενική εκπαίδευση, δηλαδή, η αποκέντρωση της εκπαιδευτικής πολιτικής και η μεταφορά αρμοδιοτήτων από την κεντρική διοίκηση στα γερμανικά κρατίδια (Länder), καθώς και η ύπαρξη ενός πλουραλιστικού κυβερνητικού και νομικού συστήματος, θα αναβαθμίσει μετά το 2^ο μισό του 20^{ου} αιώνα το θεσμό της επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Η εδραίωση του δυϊκού συστήματος έγινε το 1969, με την «Πράξη για την Επαγγελματική Κατάρτιση» «Vocational Training Act of 1969» το νομοθετικό πλαίσιο, με το οποίο εισήχθηκε η υποχρέωση να παρέχεται για κάθε πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης και βασική πρακτική άσκηση η οποία οδηγεί σε σχετικά επαγγέλματα. Η «Πράξη» που αφορά μόνο το «δυϊκό σύστημα» το «in-firm training», διέπει ένα μεγάλο αριθμό προγραμμάτων μαθητείας για επαγγέλματα στη βιομηχανία, το εμπόριο, στη διοικητική υποστήριξη, στην υγεία, στον αγροτικό τομέα, καλύπτοντας συνολικά σήμερα, 340-344 διαφορετικές επαγγελματικές ειδικότητες/πρότυπα (training occupations), γεγονός που καθιστά το σύστημα αυτό μοναδικό στην Ευρώπη.

¹⁷ Spöttl G., & Windelband L., (2013).

¹⁸ Tremblay D.-G., & le Bot, I., (2003).

3.2 Εναλλαγή μεταξύ επιχείρησης και σχολείου

Βασική αρχή του δυϊκού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι η εναλλαγή μεταξύ σχολείου και επιχειρήσεων οι οποίες και προσφέρουν τις θέσεις μαθητείας. Οι επιχειρήσεις συμμετέχουν σε αυτό το σύστημα εθελοντικά. Όταν όμως συμμετέχουν είναι υποχρεωμένες να συμμορφώνονται με τις σχετικές νομοθεσίες και κανονισμούς που διέπουν τις διαδικασίες επαγγελματικής κατάρτισης.

Το δυϊκό σύστημα περιλαμβάνει τοποθέτηση σε θέση εργασίας και μερική θεωρητική παρακολούθηση σε επαγγελματικό σχολείο. Η εκπαίδευση σε αυτή την περίπτωση έχει διάρκεια 2-3 χρόνια και είναι αναγνωρισμένη από το κράτος, το οποίο απονέμει σχετικό πιστοποιητικό κατόπιν εξετάσεων που διεξάγονται από το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο του κρατιδίου και ρυθμίζονται από το νόμο (Vocational Training Act). Πρόσβαση, σε αυτήν την εκπαίδευση έχουν όσοι ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση και είναι κάτω των 18 ετών.

Το εβδομαδιαίο πρόγραμμα περιλαμβάνει μία με δύο μέρες θεωρητικής εκπαίδευσης στις δημόσιες επαγγελματικές σχολές, όπου διδάσκονται γενικά μαθήματα (γλώσσα, οικονομικά, μαθηματικά κ.λπ.), έτσι ώστε οι μαθητευόμενοι να αποκτούν θεωρητικό υπόβαθρο στο επάγγελμα που επέλεξαν και τρεις-τέσσερις ημέρες την εβδομάδα πρακτική στην επιχείρηση. Ωστόσο, όλο και περισσότερες επιχειρήσεις προτιμούν οι μαθητευόμενοι να περνούν ολόκληρες εβδομάδες ή μήνες στο σχολικό σύστημα και στη συνέχεια να μαθητεύουν στον χώρο εργασίας, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι διακοπές στην παραγωγική διαδικασία.

Αν και η κατάρτιση-μαθητεία στην επιχείρηση ρυθμίζεται σε εθνικό επίπεδο,¹⁹ το πρόγραμμα των επαγγελματικών σχολείων ρυθμίζεται σε τοπικό επίπεδο από τα κρατίδια (Länder) σε συνεργασία με τις επιχειρήσεις.²⁰ Η εκπαίδευση, στο πλαίσιο του δυϊκού συστήματος δεν επικεντρώνεται μόνο στις ειδικές ανάγκες των επιχειρήσεων, αλλά παρέχει τις γενικές δεξιότητες που απαιτούνται σε ένα επάγγελμα.

¹⁹ Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση, είναι υπεύθυνη για το περιεχόμενο της κατάρτισης για τα επαγγέλματα που έχει αναγνωρίσει, με στόχο να διασφαλίζει σε εθνικό επίπεδο, την αναγνώριση της επαγγελματικής εκπαίδευσης που παρέχεται στα κρατίδια.

²⁰ CEDEFOP, 10th edition, (11/2012).

Ορισμένες επιχειρήσεις, λόγω της μεγάλης εξειδίκευσή τους δεν είναι σε θέση να παρέχουν όλο το πρόγραμμα της μαθητείας που προβλέπεται από τους σχετικούς κανονισμούς. Σε αυτή την περίπτωση οι εκπαιδευόμενοι λαμβάνουν την επιπλέον εκπαίδευση σε βιοτεχνικά επιμελητήρια. Σε γενικές γραμμές, οι μαθητευόμενοι σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις μαθαίνουν το αντικείμενο εργασίας με την άμεση συμμετοχή τους στο σύστημα παραγωγής της επιχείρησης. Αντίθετα, εκείνοι που μαθητεύουν σε μεγάλη επιχείρηση υλοποιούν τη θεωρητική τους κατάρτιση στο κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης της επιχείρησης. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, δημιουργούνται κοινά κέντρα κατάρτισης, τόσο για τις μικρές όσο και για τις μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις.

Ο εκπαιδευόμενος/ καταρτιζόμενος λαμβάνει μισθό από την επιχείρηση, ο οποίος αυξάνεται χρόνο με τον χρόνο. Για την υλοποίηση της κατάρτισης υπογράφεται σύμβαση, μεταξύ μαθητευόμενου και εργοδότη, για τις αμοιβαίες υποχρεώσεις τους. Τα στελέχη που ορίζονται από την επιχείρηση ως αρμόδια για την εποπτεία της εργασίας των μαθητευόμενων συμμετέχουν ενεργά στο σχεδιασμό των κανονισμών κατάρτισης, στον καθορισμό του τεχνικού περιεχομένου της εκπαίδευσης και της ύλης των εξετάσεων.

Το όλο σύστημα υποστηρίζεται με στοχευμένες μελέτες και έρευνες, με επιστημονικές γνωματεύσεις και προτάσεις, από το Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (**Federal Institute for Vocational Education and Training - BIBB**), δημόσιο επιστημονικό φορέα και εταίρο στο δίκτυο των φορέων που συμμετέχουν για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, ενώ συμμετέχει και στις διαδικασίες διαπραγμάτευσης μεταξύ των εταίρων. Η δημιουργία νέων προγραμμάτων ή η αναθεώρηση των υπαρχόντων μπορεί να ξεκινήσει από τα συνδικάτα, τις ενώσεις εργοδοτών ή και το BIBB.

3.3 Ευρεία συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, αναγνώριση από την «αγορά», αποδοχή από την κοινωνία

Η διαδικασία με την οποία αποφασίζονται τα γνωστικά αντικείμενα – επαγγέλματα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, κατοχυρώνεται, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, από το «The Vocational Training Act (BBlG)» και βασίζεται:

- αφενός σε τριμερή διαπραγμάτευση μεταξύ των δημόσιων αρχών, των οργανώσεων των εργοδοτών και των συνδικάτων,
- αφετέρου σε τρεις αρχές, τη δυαδικότητα, την υπεροχή των χειρωνακτικών επαγγελμάτων και τη συναίνεση.

Αυτό το μοντέλο ρύθμισης που αποκαλείται «νέο κορπορατισμός» (neo-corporatism) αντιπροσωπεύει ένα ευαίσθητο συμβιβασμό μεταξύ της διοίκησης από το κράτος και της διαχείρισης από την αγορά για το «συλλογικό καλό». Μόνο όταν όλοι οι εταίροι έχουν φτάσει σε συναίνεση μπορεί η κυβέρνηση να επικυρώσει το νέο πρόγραμμα. Κατ' αυτό τον τρόπο υπάρχει όφελος τόσο για τον καταρτιζόμενο όσο και για το κράτος. Ο μαθητευόμενος έχει την ευκαιρία να εκπαιδευτεί σε αντικείμενα της αγοράς και ταυτόχρονα να βελτιώσει τις κοινωνικές του δεξιότητες και να αναπτύξει την προσωπικότητά του. Το κράτος επίσης κερδίζει, αφενός γιατί οι επιχειρήσεις συμμετέχουν στο κόστος κατάρτισης, αφετέρου γιατί έχουν εργατικό δυναμικό με σύγχρονη εκπαίδευση.

Η στενή σχέση που αναπτύσσεται σε όλα τα στάδια υλοποίησης της εκπαίδευσης-κατάρτισης, μεταξύ δημόσιων αρχών, επιχειρήσεων κοινωνικών εταίρων δημιουργεί σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης από την αγορά εργασίας. Από αυτή τη συνεργασία επιτυγχάνεται:

- η κρατική αναγνώριση του επαγγέλματος,
- ο προσδιορισμός των στοιχείων του επαγγέλματος,
- η διάρκεια της εκπαίδευσης,
- το επαγγελματικό περίγραμμα (οι ελάχιστες απαιτήσεις για την άσκηση του),
- το συνολικό σχέδιο κατάρτισης (περίγραμμα της διδακτέας ύλης και χρονοδιάγραμμα,
- οι απαιτήσεις των εξετάσεων για την πιστοποίηση.

Επιπρόσθετα, οι επιχειρήσεις θεωρούν ότι η μαθητεία είναι ο καλύτερος τρόπος για να αποκτήσουν το εξειδικευμένο προσωπικό που χρειάζονται και εκτιμούν ότι έχουν οικονομικό όφελος, γιατί δεν δαπανούν χρήματα για διαδικασίες πρόσληψης και εκπαίδευσης νέου προσωπικού και δεν χάνουν λόγω ακαταλληλότητας του. Γι' αυτούς τους λόγους όμως, οι εταιρείες είναι όλο και πιο αυστηρές και απαιτητικές κατά την επιλογή των μαθητευόμενων.

Το σημαντικότερο, ωστόσο, είναι ότι λόγω της ανωτέρω διαδικασίας το δυϊκό σύστημα απολαμβάνει μεγάλης αποδοχής και αναγνώρισης από την κοινωνία, και είναι πλήρως ενταγμένο στην «εκπαιδευτική διαδρομή» και διά βίου μάθηση των νέων. Χαρακτηριστικό είναι ότι κάθε χρόνο, σύμφωνα με το Γερμανικό Υπουργείο Παιδείας,²¹ περίπου το 60% των νέων επιλέγουν να εισέλθουν στο «δυϊκό σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης», για καλύτερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

3.4 Αρμοδιότητες εταίρων αυστηρά καθορισμένες

Η ομόσπονδη κυβέρνηση έχει την ευθύνη του καθορισμού των απαιτήσεων εκπαίδευσης και σχεδιάζει το πρόγραμμα για τις επαγγελματικές σχολές, το «Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης» (BIBB) αναγνωρίζει τα επαγγέλματα στα οποία θα καταρτιστούν οι νέοι με διάταγμα και ορίζει τις δεσμευτικές απαιτήσεις για την εκπαίδευση και τις εξετάσεις.

Τη γενική αρμοδιότητα για την ανάπτυξη του δυϊκού συστήματος έχει το Υπουργείο Παιδείας, το οποίο παρέχει οικονομική υποστήριξη για εκσυγχρονισμό και προώθηση της κατάρτισης, τη μελέτη και την έρευνα, τη σύσταση «διεταρικών κέντρων κατάρτισης», την υλοποίηση καινοτομικών προγραμμάτων, καθώς και προγραμμάτων για νέους με ειδικές ανάγκες.

Τα ομόσπονδα κρατίδια χρηματοδοτούν τους εκπαιδευτές (οι τοπικές αρχές τα κτίρια και τον εξοπλισμό των σχολείων επαγγελματικής κατάρτισης) και εποπτεύουν τις δραστηριότητες των επιμελητηρίων.

Η βιομηχανία (εργοδότες και συνδικάτα) υποβάλλουν προτάσεις για τη δημιουργία νέων και επικαιροποιημένων επαγγελματικών προγραμμά-

²¹ <http://www.bmbf.de/en/544.php>

των, ορίζουν τους εμπειρογνώμονες που συμμετέχουν στις νομοθετικές ρυθμίσεις και αποφασίζουν με τους άλλους εταίρους για την αμοιβή των καταρτιζόμενων.

Τα επιμελητήρια συμβουλεύουν τους υπευθύνους για την κατάρτιση, εποπτεύουν την κατάρτιση στην εταιρεία, πιστοποιούν την ικανότητα των εταιρειών και των εκπαιδευτών, καταχωρούν τις συμβάσεις και διαχειρίζονται τις εξετάσεις.

3.5 Ευρεία γκάμα ειδικοτήτων και εκπαίδευση εξειδικευμένη και σύγχρονη

Η εκπαίδευση, σύμφωνα με το δυϊκό σύστημα, αφορά προγράμματα των οποίων το περιεχόμενο ρυθμίζεται με διάταγμα. Τα ειδικευμένα επαγγέλματα ορίζονται ως «ένα ευρύ φάσμα των επαγγελματικών προσόντων» που αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και αναγνωρίζονται από την κοινωνία. Το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, ανανεώνεται συχνά ακολουθώντας τις εξελίξεις της αγοράς.

Η επικαιροποίηση δεν αφορά μόνο τα νέα προσόντα για τις νέες ειδικότητες, που ζητούνται από την αγορά, αλλά περιλαμβάνει και νέες τεχνικές και κοινωνικές δεξιότητες. Εκτός, δηλαδή, από την ειδική τεχνική εκπαίδευση, παρέχεται και γενική εκπαίδευση, η οποία στόχο έχει να αναπτύξει τις περαιτέρω γνώσεις και προσωπικότητα του μαθητευόμενου, προετοιμάζοντας τον για τον ρόλο του ως «μορφωμένου πολίτη» (educated citizen). Τα προγράμματα που προσφέρονται καλλιεργούν την ευφυΐα και τη δημιουργικότητα, απαραίτητα για την εργασία σε ένα διεθνές περιβάλλον, ενώ η εισαγωγή ειδικών προσόντων στη λογική των επαγγελματικών προφίλ καθιστά δυνατή την προσαρμογή τους στις απαιτήσεις των διεθνών αγορών.

Σήμερα, με το δυϊκό σύστημα προσφέρονται περίπου 340 επαγγελματικές ειδικότητες, οι οποίες ωστόσο, είναι σχεδόν οι μισές από αυτές που παρέχονταν στις αρχές του 1980, όπου άγγιζαν τις 600 περίπου.

Από τις προσφερόμενες ειδικότητες, πάνω από τις μισές (59%) αφορούν επαγγέλματα στη βιομηχανία, ένα μεγάλο ποσοστό (27,7%) αφορά το εμπόριο και τη βιοτεχνία και οι υπόλοιπες ειδικότητες αφορούν δημόσιες υπηρεσίες, γεωργικά και ελεύθερα επαγγέλματα. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια

ο αριθμός «συμβολαίων μαθητείας» στη βιοτεχνία μειώθηκε, ενώ αυξήθηκε στη βιομηχανία και στο εμπόριο.

Πίνακας 1

% καταρτιζομένων με συμβόλαιο μαθητείας ανά επίπεδο εκπαίδευσης και τομέα δραστηριότητας, Γερμανία, 2010

Τομέας οικονομικής δραστηριότητας	Βαθμίδες εκπαίδευσης			
	Απόφοιτοι λυκείου	Απολυτήριο κατώτερης δευτ/θμιας εκπ/σης	Ενδιάμεσο λύκειο	Απολυτήριο ανώτερης δευτ/θμιας εκπ/σης
Εμπόριο και Βιομηχανία	2,5	25,7	44,9	27,0
Βιοτεχνία	4,2	53,5	35,4	6,9
Δημόσιος Τομέας	0,3	4,3	52,4	43,0
Γεωργία	8,8	45,0	34,3	11,9
Ελεύθερα επαγγέλματα	0,6	16,3	58,9	24,2
Οικιακά	29,1	57,0	12,6	1,3
Σύνολο	3,01	32,9	42,9	21,0

Πηγή: CEDEFOP, VET in Europe – Country report Germany, 2012

3.6 Οι νέες προκλήσεις

Το γερμανικό δυϊκό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης αποτελεί μοντέλο-υπόδειγμα για πολλές ευρωπαϊκές χώρες και ευρωπαϊκές πολιτικές που επιδιώκουν τη μείωση της ανεργίας, κυρίως των νέων και την καλύτερη ανταπόκριση ζήτησης και προσφοράς σε δεξιότητες στην αγορά εργασίας. Το σύστημα αυτό οφείλει ένα μεγάλο μέρος της επιτυχίας του, στην αποδοχή και αναγνώριση που όπως τονίσθηκε έχει από την κοινωνία και τον επιχειρηματικό κόσμο.

Παρόλα αυτά, όπως θα δούμε και στο τρίτο μέρος αυτού του άρθρου, χρόνο με το χρόνο ο αριθμός των υποψήφιων γερμανών για μαθητεία μειώνεται. Μάλιστα, η μείωση αυτή έφτασε στο μισό στα νέα ομόσπονδα κρατίδια που προήλθαν από τη πρώην Ανατολική Γερμανία.²² Βασικοί λόγοι που αναφέρονται σχετικά με την παρατηρούμενη μείωση των μαθητών στα επαγγελματικά σχολεία είναι:

- η δυσκολία που έχει, πλέον, η πρόσβαση σε θέση μαθητείας λόγω των υψηλών απαιτήσεων και της αυστηρής επιλογής των υποψηφίων από τους επιχειρηματίες

²² Dorner C., (2012).

- η μείωση της προσφοράς θέσεων μαθητείας λόγω των περίπλοκων διαδικασιών και του υψηλού κόστους
- οι δημογραφικές εξελίξεις, αφού υπάρχουν ολοένα και λιγότεροι νέοι σε ηλικία κατάρτισης
- η στροφή των νέων στο μονοπάτι της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

Ζητήματα που θέτουν νέα ερωτήματα ως προς την εξέλιξη που μπορεί να έχει το σύστημα αυτό, σε κοινωνίες με μεγάλης ηλικίας εργατικό δυναμικό, με ολοένα και υψηλότερες απαιτήσεις για μόρφωση και μια αγορά εργασίας που γίνεται ολοένα και πιο απαιτητική.

4. ΤΟ ΔΥΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΤΕΧΝΙΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΕΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ 4186/2013

Η επικρατούσα εντύπωση, κυρίως το τελευταίο διάστημα, είναι ότι το δυϊκό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι κάτι νέο για την ελληνική εκπαιδευτική και επιχειρηματική πραγματικότητα. Και όμως έχει μακρά παράδοση που ξεκινάει ως θεσμός «μαθητείας», από τον 16^ο αιώνα! Παιδιά και νέοι, συνήθως από φτωχές οικογένειες, μαθητεύουν σε «συντεχνίες» ή «συντροφίες», για να αποκτήσουν τον επίσημο τίτλο του «μάστορα» και να έχουν στη συνέχεια το δικαίωμα να ανοίξουν, μόνοι ή συνεταιριστικά, το δικό τους εργαστήριο.²³ Το σύστημα της μαθητείας ήταν εξαιρετικά οργανωμένο στο πλαίσιο της συντεχνίας και μάλιστα ο μαθητευόμενος υπέγραφε σύμβαση με τον υπεύθυνο «μάστορα» στην οποία καθοριζόταν η διάρκεια, η αμοιβή, το είδος εργασίας και τυχόν διατροφή και ενδυμασία του νέου κατά την περίοδο της μαθητείας, η οποία ήταν συνήθως τρία (3) χρόνια. Για την ολοκλήρωση της μαθητείας και την απονομή του σχετικού τίτλου προβλέπονταν μάλιστα και η διαδικασία των εξετάσεων.²⁴

²³ Παπαγεωργίου Γ., (1986).

²⁴ Βλέπε σημ. 23

4.1 Η σύγχρονη νομοθετική διαδρομή

Η σύγχρονη, ωστόσο, ιστορία της επαγγελματικής κατάρτισης θεωρείται λιγότερο επιτυχημένη, τουλάχιστον ως προς τη σύνδεση της με τον κόσμο της εργασίας. Από τη σύσταση του Ελληνικού κράτους έως και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση αντιμετωπίζεται αποσπασματικά, χωρίς νομοθετικό πλαίσιο και χωρίς συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Τα λίγα σχολεία που παρέχουν τέτοιου είδους εκπαίδευση, λειτουργούν σε ένα πλαίσιο «αυτονομίας».

Αυτό θα αλλάξει το 1931 όπου γίνεται η πρώτη προσπάθεια για τη συστηματική και συνολική θεώρηση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης.²⁵ Με το Νόμο 5179/31, θα καθορισθούν όχι μόνο λειτουργικά ζητήματα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, αλλά και θέματα για τη θεωρητική και πρακτική διδασκαλία της, τη διαβάθμιση των επιπέδων σπουδών, της σύνδεσής της με τις ανάγκες της οικονομίας και θα δοθεί η δυνατότητα σε δήμους, κοινότητες, επιμελητήρια και επαγγελματικά σωματεία να ιδρύσουν τεχνικές σχολές.²⁶

Μετά το 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, η ελληνική οικονομία και κοινωνία περνάει σε μια νέα εποχή με διαφορετικές απαιτήσεις, ανάγκες και ρυθμούς, που θα επηρεάσουν και το πλαίσιο της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης. Στην πρόσφατη αυτή περίοδο, «Σχολές Μαθητείας», ή «Τεχνικές Σχολές Μαθητείας», ιδρύονται με το Β.Δ. «Περί εκπαιδύσεως μαθητών-τεχνιτών», Αρ.3/06.06.52 (ΦΕΚ157/Α) στο πλαίσιο των Γραφείων Ευρέσεως Εργασίας (πρόδρομοι του ΟΑΕΔ)²⁷ οι οποίες υπάγονται στο Υπουργείο Εργασίας, εξαρτώμενες από τη Διεύθυνση Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Τεχνικής Εκπαιδύσεως. Το πτυχίο των αποφοίτων από τις σχολές αυτές πιστοποιείται και αναγνωρίζεται από την ελληνική πολιτεία αφού, «*Εισας περιπτώσεις δι' εγγραφήν εις Σχολάς Μέσης βαθμίδος τεχνικής εκπαιδύσεως ή συμμετοχήν εις διαγωνισμούς πληρώσεως θέσεων, ή εν γένει απασχόλησιν παρά τω Δημοσίω ή Ν.Π.Δ.Δ., ή Επιχειρήσει Κοινής Ωφελείας, ή διά κα-*

²⁵ Ιακωβίδης Γ., (1997).

²⁶ Βλέπε 18, σελ.33

²⁷ Το 1955 συστήνεται με το Νομοθετικό Διάταγμα (Ν.Δ.) 2961/54, ο Οργανισμός Απασχόλησεως και Ασφαλίσεως Ανεργίας (ΟΑΑΑ) ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου υπαγόμενο στο Υπουργείο Εργασίας. Το 1969, ο ΟΑΑΑ αντικαθίσταται από τον Οργανισμό Απασχόλησεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), (Ν.Δ. 212/69).www.oaed.gr

τάταξιν εν τω Στρατεύματι, ορίζεται ως προσόν πτυχίον ανεγνωρισμένης κατωτέρας Επαγγελματικής - Τεχνικής Σχολής ιδιότητος, νοείται ως τοιούτον και το πτυχίον Μαθητείας των Σχολών Μαθητείας του Υπουργείου Εργασίας αντιστοίχου ειδικότητος». ²⁸

Το 1959 και υπό την πίεση των τεχνολογικών και οικονομικών εξελίξεων «επιχειρείται κάποια στροφή προς την τεχνική εκπαίδευση και τις θετικές σπουδές με το Ν.Δ. 3971/1959, για τη «Γενική, τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση». ²⁹ Επίσης, με το νόμο αυτό, συστήνεται, στο Υπουργείο Παιδείας, Γενική Διεύθυνση Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, ενώ προβλέπεται και η δημιουργία της Σχολής Εκπαιδευτικών Λειτουργών Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης» της σημερινής ΣΕΛΕΤΕ.

Ένας άλλος σημαντικός σταθμός στην ιστορική διαδρομή, της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, είναι η κατάθεση νομοσχεδίου στη Βουλή, το Μάιο του 1965, στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης με τον τίτλο «Περί Τεχνικής Εκπαιδύσεως». Στη σχετική εισηγητική έκθεση για το Νομοσχέδιο αναφέρεται ότι «η οικονομική πρόοδος της χώρας ευρίσκεται εις στενήν συνάρτησιν προς την ανάπτυξιν της επαγγελματικής, ιδία της τεχνικής εκπαιδύσεως η οποία αποτελεί μίαν από τις βασικές της προϋποθέσεις». ³⁰ Ωστόσο, οι πολιτικές εξελίξεις, δικτατορία του 1967, θα προλάβουν/αναβάλουν οποιαδήποτε εφαρμογή των προτάσεων αυτών.

Μια νέα προσπάθεια, για να ακολουθήσει η τεχνική εκπαίδευση τις εξελίξεις της εποχής, θα γίνει κατά τη μεταπολίτευση, όπου το 1977 θα ψηφισθεί ο Νόμος 576/1977, για την Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση. Σύμφωνα με το νόμο οι απόφοιτοι του Γυμνασίου μπορούν να φοιτήσουν χωρίς εξετάσεις σε μια τεχνική ή επαγγελματική σχολή ή με εξετάσεις να εγγραφούν σε ένα τεχνικό λύκειο, το οποίο θεωρείται ισότιμο με το γενικό λύκειο. Στόχος των τεχνικών σχολών όσο και τεχνικών λυκείων είναι «η ανάπτυξη των δεξιοτήτων και γνώσεων των μαθητών, ώστε να δύνανται ούτοι να σταδιοδρομήσουν εις ωρισμένη τεχνική ή επαγγελματική ειδικότητα». ³¹

²⁸ Νόμος 4504/1966 . (Α./ 57).

²⁹ Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης, 1951-1963.

³⁰ Ibid.

³¹ Νόμος Υπ' Αριθμ.576/1977 (ΦΕΚ 102/13-04-1977), σελ.794.

Οκτώ χρόνια αργότερα, το 1985 και στο πλαίσιο εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος θα ψηφισθεί ο νόμος 1566/1985.³² Σύμφωνα με το άρθρο 9, του νόμου αυτού, σκοπός των Τεχνικών–Επαγγελματικών Σχολών είναι «η μετάδοση τεχνικών και επαγγελματικών γνώσεων και η καλλιέργεια δεξιοτήτων, ώστε ο απόφοιτος να μπορεί να ασκήσει με επιτυχία ορισμένο επάγγελμα και να συμβάλλει στην ποσοτική και ποιοτική ανάπτυξη της παραγωγής. Παράλληλα επιδιώκεται η εμπέδωση και ο εμπλουτισμός των γενικών γνώσεων των μαθητών».³³ Με το νόμο αυτό, οι Σχολές Μαθητείας του ΟΑΕΔ, θα ενταχθούν στο δεύτερο κύκλο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ως τεχνικά επαγγελματικά λύκεια (ΤΕΛ) και τεχνικές επαγγελματικές σχολές (ΤΕΣ.).

Το 1998 με το Νόμο 2640/98 (ΦΕΚ 206/Α) «Δευτεροβάθμια Τεχνική–Επαγγελματική Εκπαίδευση και άλλες διατάξεις» ρυθμίζεται πλήρως το θεσμικό πλαίσιο των Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων (Τ.Ε.Ε.). Σύμφωνα με το άρθρο 1 του εν λόγω νόμου, «Σκοπός της δευτεροβάθμιας τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι ο συνδυασμός της γενικής παιδείας με την εξειδικευμένη τεχνική και επαγγελματική γνώση, με σκοπό την επαγγελματική ένταξη στην αγορά εργασίας».³⁴

Τα Τ.Ε.Ε. θα δώσουν τη θέση τους, το 2006, με το Νόμο 3475/2006, «Οργάνωση και Λειτουργία της Δευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 146/Α, στα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ.) και στις Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.).³⁵

³² Νόμος Υπ'Αριθμ.1566/1985, (ΦΕΚ 167/30-09-1985).

³³ Βλέπε σημ. 26, σελ. 6

³⁴ Νόμος 2640/98 (ΦΕΚ 206/Α).

³⁵ Νόμος 3475/2006, (ΦΕΚ 146 Α/13-7-2006), άρθρο8, παρ.3.

4.2 Ο Νόμος 4186/13 (ΦΕΚ 193) και η εισαγωγή της μετα-δευτεροβάθμιας μαθητείας

Η πλέον πρόσφατη αλλαγή που σημειώθηκε στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση επήλθε με το Νόμο 4186/13 (ΦΕΚ 193) με τίτλο «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις»,³⁶ κεφάλαιο Β'. Με αυτό το Νόμο και συγκεκριμένα στο άρθρο 7, «Διάρθρωση Σπουδών Επαγγελματικού Λυκείου και Τάξεις Μαθητείας» επαγγελματική εκπαίδευση παρέχεται πλέον μόνο από τα Επαγγελματικά Λύκεια(ΕΠΑ.Λ), καταργούνται δηλαδή οι Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑΣ),³⁷ ενώ εισάγεται για πρώτη φορά η δυνατότητα «Μαθητείας» σε μεταδευτεροβάθμιο επίπεδο. Έτσι διαμορφώνονται δύο βασικοί κύκλοι σπουδών επαγγελματικής τυπικής εκπαίδευσης: α.ο «Δευτεροβάθμιος Κύκλος Σπουδών» και β. ο «Μεταδευτεροβάθμιος κύκλος σπουδών»ή «Τάξη Μαθητείας».

4.2.1 Σχολειοκεντρική επαγγελματική κατάρτιση

Σύμφωνα με το νέο νόμο οι σκοποί του Επαγγελματικού Λυκείου, είναι αφενός, η ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου ως πολίτη σε μια δημοκρατική κοινωνία και αφετέρου η παροχή σύγχρονων επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Τα ΕΠΑ.Λ, ημερήσια και νυκτερινά, δημόσια και ιδιωτικά, παρέχουν επαγγελματική κατάρτιση, θεωρητική και πρακτική στη σχολική μονάδα. Η εκπαίδευση στην Α' τάξη περιλαμβάνει μαθήματα γενικής παιδείας και εισαγωγικά ανά ομάδα προσανατολισμού, ενώ στη Β' και στη Γ' τάξη οι ώρες μαθημάτων γενικής παιδείας μειώνονται σε όφελος των ωρών για τις τεχνικές ειδικότητες, όπου το 50% είναι εργαστηριακό (εντός της σχολικής μονάδας). Η εισαγωγή στην Α' τάξη και η προαγωγή από τη μια τάξη στην άλλη ακολουθεί την λογική της επιτυχούς ολοκλήρωσης του προηγούμενου σταδίου σπουδών.

³⁶ Νόμος 4186/2013, (ΦΕΚ 193).

³⁷ Τη σχολική χρονιά 2009-2010, τα ποσοστά των μαθητών που φοιτούν σε ΕΠΑ.Λ. ήταν 83% και σε ΕΠΑΣ 17%, στο Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων», (2011).

Ο νόμος δίνει τη δυνατότητα ίδρυσης Επαγγελματικών Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, τα οποία ιδρύονται με απόφαση του Υπουργού Παιδείας. Ωστόσο, με κοινή απόφαση των Υπουργών Παιδείας και Εργασίας δύναται να ιδρύσει τέτοιου τύπου σχολεία και ο ΟΑΕΔ.

Είναι ενδιαφέρον και ταυτόχρονα σημαντικό να αναφερθεί ότι ως προς τα τμήματα και τις ειδικότητες, καθώς και τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών των ΕΠΑ.Λ ο νέος νόμος αναφέρει ότι λαμβάνονται υπόψη, αφενός οι εθνικές και περιφερειακές ανάγκες, αφετέρου οι κατευθύνσεις του ευρωπαϊκού συστήματος πιστωτικών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (European Credit System for Vocational and Education and Training – ECVET) και τα σχετικά επαγγελματικά περιγράμματα που πιστοποιούνται από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.).³⁸ Επίσης οι κοινωνικοί εταίροι αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο με τη διατύπωση προτάσεων σχετικά με τις ειδικότητες και τα απαιτούμενα τμήματα που θα λειτουργήσουν στα ΕΠΑ.Λ. Ένα μεγάλο πλεονέκτημα που έχουν οι μαθητές των Επαγγελματικών Λυκείων (ΕΠΑ.Λ) είναι ότι εκτός από το απολυτήριο λυκείου αποκτούν και επαγγελματικά δικαιώματα στην ειδικότητα την οποία εξειδικεύτηκαν. Οι απόφοιτοι του επαγγελματικού λυκείου έχουν, επίσης, δικαίωμα συμμετοχής στις πανελλαδικές εξετάσεις. Ο νόμος προβλέπει ότι η εισαγωγή στα ΤΕΙ, πραγματοποιείται μετά από ειδικές πανελλαδικές εξετάσεις και στα ΑΕΙ με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους μαθητές των Γενικών Λυκείων.

Ως προς τη διάρθρωση σπουδών, προβλέπεται η δημιουργία κύκλων, τομέων και ειδικοτήτων. Όπως φαίνεται και από τον πίνακα 2 οι νέες ειδικότητες αναπτύσσονται γύρω από δώδεκα (12) βασικούς τομείς οι οποίοι υπάγονται σε τρεις (3) κύριους κύκλους-κατευθύνσεις, οι οποίοι «ξεδιπλώνονται στη διάρκεια των τριών (3) χρόνων του επαγγελματικού Λυκείου, ενώ το βάρος επικεντρώνεται σε τεχνικές και οικονομικές ειδικότητες.

³⁸ Νόμος 4186/2013, άρθρο 8 & 10.

Πίνακας 2
Κύκλοι, Τομείς και Ειδικότητες ΕΠΑΛ 2013

ΚΥΚΛΟΙ Α' ΤΑΞΗ	ΤΟΜΕΙΣ Β' ΤΑΞΗ	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ Γ' ΤΑΞΗ
Τεχνολογικός	Μηχανολογίας	- Μηχανολογικών εγκαταστάσεων και κατασκευών - Ψυκτικών εγκαταστάσεων και κλιματισμού
	Οχημάτων	Μηχανικών και Ηλεκτρολογικών Συστημάτων Αυτοκινήτου
	Ηλεκτρολογίας	Ηλεκτρολογικών Εγκαταστάσεων
	Δομικών Έργων	Σχεδιαστές Δομικών Έργων
	Εφαρμοσμένων Τεχνών	Γραφικών Τεχνών
Υπηρεσιών	Ηλεκτρονικής	- Ηλεκτρονικών Υπολογιστικών Συστημάτων και Δικτύων - Ηλεκτρονικών Συστημάτων και Επικοινωνιών
	Υγείας Πρόνοιας	- Βοηθών Νοσηλευτών - Βοηθών Ιατρικών & Βιολογικών Εργαστηρίων - Βοηθών Βρεφονηπιοκόμων
	Γεωπονίας Τροφίμων	- Σύγχρονης Επιχειρηματικής Γεωργίας - Τεχνολογίας και Ελέγχου Τροφίμων - Έργων Τοπίου και περιβάλλοντος
	Πληροφορικής	Υποστήριξης συστημάτων εφαρμογών και δικτύων
Ναυτικός	Οικονομικών και Διοικητικών Υπηρεσιών	- Υπαλλήλων Διοίκησης & Οικονομικών Υπηρεσιών - Υπαλλήλων Τουριστικών Επιχειρήσεων
	Ναυτικού Πλοιάρχων	Πλοιάρχων εμπορικού ναυτικού
	Ναυτικού Μηχανικών	Μηχανικών εμπορικού ναυτικού

Πηγή: Εκπαιδευτική Κλίμακα

4.2.2 Μεταδευτεροβάθμια Τάξη Μαθητείας

Η καινοτομία, του Νόμου 4186/2013, είναι η δημιουργία μεταδευτεροβάθμιας, μονοετούς φοίτησης, «τάξης μαθητείας», σύμφωνα με το δυϊκό σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης. Η εγγραφή στην τάξη μαθητείας με εκπαίδευση στο χώρο εργασίας, είναι προαιρετική και δικαίωμα εγγραφής έχουν οι κάτοχοι απολυτηρίου του δευτεροβάθμιου κύκλου σπουδών των ΕΠΑ.Λ και ΕΠΑΣ.³⁹ Το δυϊκό σύστημα εκπαίδευσης (μαθητείας) περιλαμβάνει εκτός από την εκπαίδευση στο χώρο εργασίας, μάθημα ειδικότητας και προπαρασκευαστικά μαθήματα για την πιστοποίηση στη σχολική μονάδα. Την ευθύνη της όλης διαχείρισης του προγράμματος μαθητείας έχει το

³⁹Επίσης, δικαίωμα εγγραφής έχουν και οι απόφοιτοι των αντίστοιχων δομών της Ειδικής Αγωγής, δηλαδή ΤΕΕΒ' Βαθμίδας και Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ).

ΕΠΑ.Λ. και ο Ο.Α.Ε.Δ και η χρηματοδότηση προέρχεται από εθνικούς ή και κοινοτικούς πόρους.

Το πρόγραμμα που εφαρμόζεται στην «Τάξη Μαθητείας» έχει διάρκεια δέκα (10) μήνες και είναι χωρισμένο στη «θεωρητική» εκπαίδευση και στην εκπαίδευση στο χώρο εργασίας. Η μεν πρώτη είναι 7 ώρες εβδομαδιαίως και λαμβάνει χώρα στα σχολεία των ΕΠΑΛ ή του ΟΑΕΔ, η δε δεύτερη 28 ώρες την εβδομάδα και πραγματοποιείται σε εργασιακό χώρο.

Για τη μαθητεία του εκπαιδευόμενου στον εργασιακό χώρο υπογράφεται σχετική σύμβαση του ΟΑΕΔ με τον εργοδότη και παρέχονται επιπλέον κίνητρα σε περίπτωση πρόσληψης του μαθητευόμενου μετά την ολοκλήρωση της μαθητείας.

Εφόσον ο μαθητευόμενος επιθυμεί την πιστοποίηση των προσόντων που απέκτησε κατά τη μαθητεία, θα πρέπει να συμμετάσχει σε σχετικές εξετάσεις που προκηρύσσει ο Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. σε συνεργασία με τον Ο.Α.Ε.Δ. και διατύπωση γνώμης από τα Επαγγελματικά Επιμελητήρια ή και τις Επιστημονικές Ενώσεις. Το Πτυχίο Ειδικότητας που λαμβάνουν σε αυτή την περίπτωση είναι επιπέδου 4. Στις εξετάσεις μπορούν να συμμετέχουν και οι απόφοιτοι των Εσπερινών Επαγγελματικών Λυκείων, οι οποίοι φοιτούν 4 χρόνια για την ολοκλήρωση των σπουδών τους και εφόσον έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον 600 ημερομίσθια στην ειδικότητα αποφοίτησης.

Η εφαρμογή του προγράμματος μαθητείας, μεταδευτεροβάθμιου επιπέδου ξεκίνησε από την εκπαιδευτική χρονιά 2013-2014, ενώ σχετικές πληροφορίες παρουσιάζονται στην ειδική ηλεκτρονική πλατφόρμα www.mathiteia4u.gov.gr. Στην πύλη αυτή οι ενδιαφερόμενοι πληροφορούνται για τις θέσεις «μαθητείας» σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, διάρκειας έξι μηνών, με ασφάλιση και «μισθό», ως υποτροφία, 300 ευρώ. Η χρηματοδότηση του προγράμματος πραγματοποιείται μέσω συγχρηματοδοτούμενων Πράξεων του ΕΣΠΑ, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» (www.edulll.gr).

4.2.3 ΣΕΚ και ΙΕΚ: η άτυπη επαγγελματική κατάρτιση

Ένα άλλο θέμα το οποίο ρυθμίζεται με το Νόμο 4186/2013, στο Κεφ. Δ', «Οργάνωση και λειτουργία φορέων μη τυπικής εκπαίδευσης» και σχετίζεται (έμμεσα) με το αντικείμενο μελέτης του παρόντος άρθρου, είναι η μη τυπική επαγγελματική κατάρτιση. Στους φορείς μη τυπικής εκπαίδευσης ο νόμος εντάσσει τέσσερις κατηγορίες φορέων επαγγελματικής κατάρτισης:

- τη Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Ε.Κ.),
- το Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.),
- το Κέντρο Δια Βίου Μάθησης και
- το Κολλέγιο.

Κάθε μία κατηγορία φορέων απευθύνεται σε διαφορετική ηλικιακή ομάδα και σε διαφορετικών προσόντων άτομα. Η Σ.Ε.Κ., έχει ως ομάδα στόχο τους απόφοιτους υποχρεωτικής εκπαίδευσης και παρέχει αρχική επαγγελματική κατάρτιση, το Ι.Ε.Κ που παρέχει επίσης αρχική κατάρτιση, απευθύνεται στους αποφοίτους Γ.Ε.Λ., ΕΠΑ.Λ αλλά και Σ.Ε.Κ., το Κέντρο ΔΒΜ παρέχει συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση, επαγγελματικό προσανατολισμό και συμβουλευτική σε ενήλικες και τέλος το Κολλέγιο παρέχει μη τυπική εκπαίδευση σε πτυχιούχους Γ.Ε.Λ. και ΕΠΑ.Λ.

Οι παραπάνω φορείς μπορεί να είναι δημόσιοι και ιδιωτικοί, αλλά ως προς τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού πλαισίου εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης και συγκεκριμένα από τις αποκεντρωμένες υπηρεσίες της, ως προς τις «εισροές» από τον Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. και το Υπουργείο Παιδείας και ως προς τις «εκροές» από τον Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. Και για αυτούς τους φορείς αναφέρεται η εναρμόνιση των προγραμμάτων σπουδών στις κατευθύνσεις του ECVET και τα επαγγελματικά περιγράμματα του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π, αλλά και η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρφωση των ειδικοτήτων που παρέχονται στις Σ.Ε.Κ. και Ι.Ε.Κ.

Επίσης, ο νέος νόμος προβλέπει ότι οι κάτοχοι άδειας λειτουργίας Ιδιωτικού Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ι.Ε.Κ.), λαμβάνουν αυτόματα άδεια λειτουργίας Σχολής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Ε.Κ.)⁴⁰. Έτσι, τα Ιδιωτικά Ι.Ε.Κ. δύνανται πλέον να παρέχουν επαγγελματική εκπαί-

⁴⁰ Άρθρο 23, παρ.8, Νόμος υπ' αριθ. 4186/13, σελ. 3126.

δευση και σε αποφοίτους γυμνασίου. Οι Σχολές Επαγγελματικής κατάρτισης έχουν διάρκεια τρία χρόνια, ενώ τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης δύο χρόνια.

Και εδώ δίνεται η δυνατότητα ίδρυσης πειραματικών Σ.Ε.Κ. και Ι.Ε.Κ, με αποκλειστική ευθύνη του δημόσιου. Στο πλαίσιο αυτό ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) ανακοίνωσε τη λειτουργία, από το 2013, Πειραματικής Σχολής Επαγγελματικής Κατάρτισης στην Αθήνα.⁴¹ Το πρώτο πρόγραμμα της Σχολής πραγματοποιείται με τη συνεργασία του Ελληνογερμανικού Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου και εφαρμόζει τις αρχές του δυϊκού συστήματος εκπαίδευσης (μαθητεία). Η πρόσκληση απευθύνεται σε νέους/ νέες, 18-20 ετών, οι οποίοι γνωρίζουν καλά μια ξένη γλώσσα (Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά) και είναι απόφοιτοι τουλάχιστον γυμνασίου. Η διάρκεια του προγράμματος είναι τρία χρόνια, πραγματοποιείται με τη σύμπραξη μεγάλων τουριστικών μονάδων και περιλαμβάνει κατ' έτος, εκπαίδευση στη σχολική μονάδα 4 μήνες και 8 μήνες μαθητεία. Η εκπαίδευση αφορά τα τουριστικά επαγγέλματα και συγκεκριμένα Τεχνίτες Τουριστικών Μονάδων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας (Ξενοδοχοϋπάλληλος) και Τεχνίτες Μαγειρικής Τέχνης. Το πλεονέκτημα του συστήματος αυτού είναι ότι το διαχειρίζεται ο ΟΑΕΔ, ο οποίος μπορεί να αξιοποιήσει στο έπακρο τους δεσμούς του με την αγορά εργασίας και τους κοινωνικούς εταίρους, προκειμένου να συνδέσει μαθητεία και αγορά εργασίας.

4.3 Κατάργηση ειδικοτήτων

Μία άλλη σημαντική αλλαγή που επήλθε, σχεδόν, ταυτόχρονα με τη ψήφιση του Νόμου 4186/13 στην τυπική δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση είναι και η κατάργηση 46 ειδικοτήτων της Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, από τις συνολικά 110 ειδικότητες.⁴² Η κατάργηση των ειδικοτήτων πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2013, δύο μήνες δηλαδή, πριν την ψήφιση του παραπάνω νόμου, θέτοντας σε «διαθεσιμότητα», τους καθηγητές των ειδικοτήτων αυτών, περίπου 2.500, στην πλειοψηφία τους γυναίκες. Οι περισσότερες από αυτές τις ειδικότητες αφορούσαν επαγγέλματα υ-

⁴¹ <http://newsedu.gr>

⁴² Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Δελτίο Τύπου, 17/07/2013.

γείας και οι υπόλοιπες ειδικότητες αισθητικής, κομμωτικής και γραφικών τεχνών. Πρόκειται για κατευθύνσεις οι οποίες είχαν ιδιαίτερη ζήτηση από τους μαθητές/τριες της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης, και συγκεκριμένα 60% των μαθητών στις ΕΠΑΣ και 13% των ΕΠΑΛ ακολουθούσαν τις ειδικότητες Αισθητική, Κομμωτική και Γραφικές Τέχνες, ενώ 20% των μαθητών στα ΕΠΑΛ βρίσκονταν στον Τομέα Υγείας και Πρόνοια, στην πλειοψηφία τους θηλυκού γένους (έως και 90%).⁴³

Η συρρίκνωση των ανωτέρω ειδικοτήτων, ωστόσο, αποδόθηκε στη χαμηλή απορροφητικότητα που είχαν στην αγορά εργασίας, αλλά και στον κατακερματισμό που παρατηρείται γενικότερα στις ειδικότητες της τεχνικής εκπαίδευσης.⁴⁴ Οι περισσότερες από τις καταργούμενες ειδικότητες μεταφέρθηκαν (ή και διατηρήθηκαν) στη μη τυπική εκπαίδευση, όπως στις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Ε.Κ), για τους αποφοίτους του γυμνασίου και στα Ι.Ε.Κ για τους απόφοιτους της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μάλιστα, η ειδικότητα στην οποία εντάσσονται τα επαγγέλματα Υγείας & Πρόνοιας (ομάδα προσανατολισμού σύμφωνα με το νέο νόμο), ανατέθηκε εξ ολοκλήρου στα Ι.Ε.Κ.

4.4 Διαπιστώσεις

Από τη συνοπτική αναφορά στη «θεσμική διαδρομή» της επαγγελματικής κατάρτισης, καθώς και στις αλλαγές που επήλθαν με τον Νόμο 4186/13, τόσο στην τυπική όσο και στη μη τυπική εκπαίδευση, διαπιστώνονται τα ακόλουθα:

- στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η «επαγγελματική εκπαίδευση» και η «μαθητεία», έχουν ιστορία, τουλάχιστον μισού αιώνα, ενώ ήταν και ο παραδοσιακός, αυστηρός ενίοτε, τρόπος μάθησης τεχνικών επαγγελμάτων από το 16^ο αιώνα ήδη
- έως πρόσφατα ένα μεγάλο ποσοστό των προτιμώμενων/ προφερόμενων ειδικοτήτων στα ΤΕΕ, αφορούσαν επαγγέλματα υγείας και εφαρμοσμένων τεχνών

⁴³ Βλέπε <http://www.alfavita.gr>

⁴⁴ Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Δελτίο Τύπου, 17/07/2013.

- το πρόγραμμα σπουδών στην τυπική επαγγελματική εκπαίδευση (ΕΠΑ.Λ) επικεντρώνεται, πλέον, σε τεχνικές και οικονομικές ειδικότητες, ενώ στη μη τυπική Σ.Ε.Κ το πρόγραμμα περιλαμβάνει ένα ευρύτερο πεδίο ειδικοτήτων
- η επαγγελματική εκπαίδευση στο σημερινό τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα παρέχεται μόνο από τα ΕΠΑ.Λ και μόνο στις σχολικές μονάδες
- η μαθητεία κατά το «δυϊκό» σύστημα εφαρμόζεται στην τυπική δευτεροβάθμια εκπαίδευση μόνο σε μεταλλουργικό επίπεδο (βέβαια ακόμα εξακολουθούν και λειτουργούν τα ΕΠΑΣ, έως την ολοκλήρωση της φοίτησης των μαθητών που είχαν ενταχθεί στο σύστημα πριν από τη ψήφιση του νόμου 4186/2013)
- στη μη τυπική εκπαίδευση το σύστημα μαθητείας εφαρμόζεται από τις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ) και απευθύνεται σε αποφοίτους τουλάχιστον γυμνασίου
- οι κοινωνικοί εταίροι και οι τοπικές αρμόδιες αρχές αναλαμβάνουν, με το νέο νόμο, καθοριστικό ρόλο στον προσδιορισμό των ειδικοτήτων και τμημάτων που θα συστήνονται τόσο στα ΕΠΑ.Λ όσο και στις Σ.Ε.Κ.

5. ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΔΥΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μία διαπίστωση που προκύπτει αβίαστα από τη σύντομη ανασκόπηση του δυϊκού συστήματος εκπαίδευσης ή μαθητείας στην Ελλάδα και στη Γερμανία, είναι ότι, για αρκετές δεκαετίες θεωρείται, από την πολιτεία και τις εκπαιδευτικές δυνάμεις και στις δύο χώρες ως απαραίτητο εργαλείο για τη σύνδεση εκπαίδευσης και αναγκών αγοράς εργασίας.

Ωστόσο, ενώ στη Γερμανία θεσμοθετήθηκε, από πολύ νωρίς, η λειτουργία του και απέκτησε ιδιαίτερα καλή φήμη ως αποτελεσματική διαδρομή από το σχολείο στην εργασία, στην Ελλάδα, παρέμεινε έως σήμερα, περιορισμένης αποδοχής τόσο από τους νέους όσο και από τις επιχειρήσεις.

Οι παράγοντες που διαμορφώνουν αυτό το περιβάλλον είναι πολλοί και σύνθετοι και εκτείνονται από το μέγεθος της χώρας και τη διάρθρωση της

οικονομίας, μέχρι την κουλτούρα της για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, και την «κοινωνική» αξία των επαγγελματιών.

Στη συνέχεια θα διερευνήσουμε κάποιες όψεις του συστήματος αυτού σε σχέση με την εφαρμογή του στην Ελλάδα.

5.1 Δομή της ελληνικής οικονομίας

Ένα από τα τυπικά γνωρίσματα της ελληνικής οικονομίας είναι η «κυριαρχία» των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις για το 2011⁴⁵ από το σύνολο των 728.282 επιχειρήσεων, 96,6% είναι πολύ μικρές, 3% είναι μικρές, 0,4% είναι μικρομεσαίες και μόνο 0,1% είναι μεγάλες.⁴⁶

Πίνακας 3

ΜΜΕ στην Ελλάδα, 2011

Μέγεθος επιχειρήσεων	Αριθμός επιχειρήσεων		Απασχόληση		Προστιθέμενη Αξία	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Δίς €	%
Πολύ Μικρές	703.648	96,5	1.338.671	57,1	23	34,2
Μικρές	21.586	3,0	404.290	17,2	14	21,2
Μικρομεσαίες	2.649	0,4	255.492	10,9	10	14,8
ΜΜΕ	727.883	99,9	1.998.453	85,2	47	70,2
Μεγάλες	399	0,1	346.200	14,8	20	29,8
Σύνολο	728.282	100	2.344.653	100,0	66	100,0

Πηγή: ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ-2012

Ως προς τον αριθμό των απασχολούμενων σε αυτές, το 57% συγκεντρώνεται στις πολύ μικρές επιχειρήσεις και 14,8% στις πολύ μεγάλες (πάνω από 250 εργαζόμενοι) και ανάμεσα σε αυτές ένα 28% περίπου των εργαζομένων βρίσκεται σε επιχειρήσεις με 50 έως 250 άτομα.

⁴⁵ ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ, (2012).

⁴⁶ Σύμφωνα με τη Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [Επίσημη Εφημερίδα L 124 της 20.05.2003], οι πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις ορίζονται με βάση τον αριθμό των απασχολούμενων ατόμων και τον κύκλο εργασιών τους ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού τους. Ως **μεσαία επιχείρηση** ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 250 εργαζομένους και της οποίας ο κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ. ευρώ. Ως **μικρή επιχείρηση** ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζομένους και ο κύκλος εργασιών της ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. ευρώ. Ως **πολύ μικρή επιχείρηση** ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 10 εργαζομένους και της οποίας ο κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ. ευρώ.

Όσον αφορά τον κύκλο εργασιών και τη δυναμική των επιχειρήσεων αυτών στην αγορά, τα στοιχεία δείχνουν μια «αντιπαράθεση» μεταξύ των πολύ μικρών επιχειρήσεων και των πολύ μεγάλων, παρότι αυτές οι τελευταίες είναι μόνο 0,1% στο σύνολο της επιχειρήσεων στην Ελλάδα.⁴⁷

Η ελληνική «επιχειρηματική οικονομία» κυριαρχείται λοιπόν από επιχειρήσεις οι οποίες έχουν πολύ λίγο προσωπικό, περίπου 2 άτομα ανά επιχείρηση, η οποία είναι συνήθως οικογενειακή, με συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη. Αλλά και στην περίπτωση που απασχολείται προσωπικό εκτός οικογενειακού περιβάλλοντος, οι ευκαιρίες σταδιοδρομίας και ανέλιξης όπως γίνεται αντιληπτό είναι εξαιρετικά περιορισμένες.

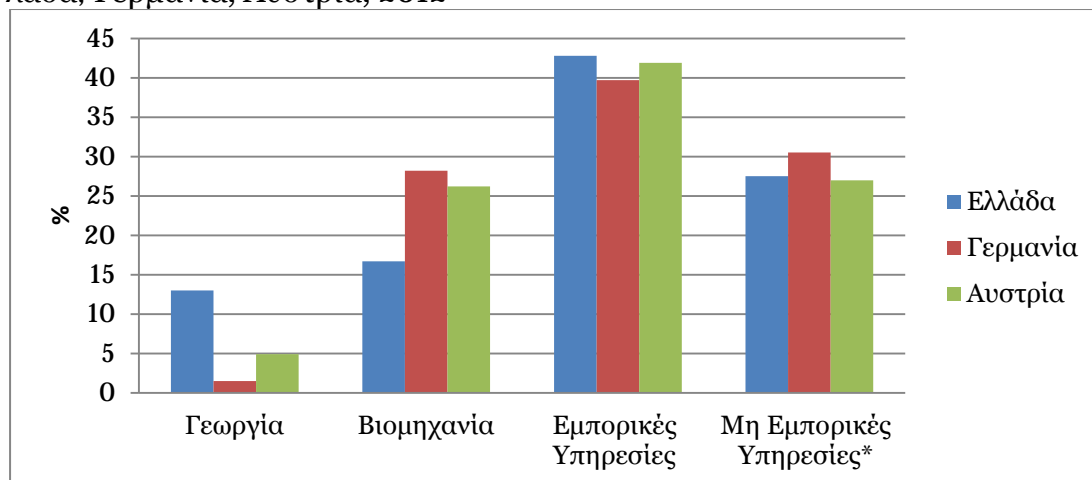
Επιπρόσθετα, η οικονομική κρίση έχει πλήξει με ιδιαίτερη σφοδρότητα τόσο τις μικρές όσο και τις μεγάλες επιχειρήσεις, με άμεση συνέπεια τη δραματική μείωση των θέσεων απασχόλησης. Από το Γράφημα 2, διαπιστώνεται, για παράδειγμα ότι υπήρξε σημαντική μείωση της απασχόλησης στη βιομηχανία για τρία συνεχή έτη και μάλιστα είναι η μεγαλύτερη μεταξύ των Ε.Ε-28.

Ακόμα μεγαλύτερη είναι η μείωση της απασχόλησης που καταγράφεται στις κατασκευές, κυρίως το 2011, αλλά και στις υπηρεσίες.

Ο μικρός αριθμός των απασχολούμενων στις μεγάλες επιχειρήσεις από τη μια και η δραματική μείωση της απασχόλησης στους οικονομικούς τομείς που συγκεντρώνουν το κύριο όγκο των εργαζομένων από την άλλη, δημιουργούν ένα ιδιαίτερα αρνητικό περιβάλλον για τη μελλοντική, έστω, απορρόφηση νέων σε ηλικία, εργαζομένων. Και αυτό ανεξάρτητα, από το εάν είναι εξειδικευμένοι τεχνίτες απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης ή μαθητευόμενοι σε εργασιακούς χώρους.

⁴⁷ Τα στοιχεία αφορούν επιχειρήσεις της βιομηχανίας, των κατασκευών, του εμπορίου και των υπηρεσιών (NACE Αναθ. 2 Τμήματα Β έως J, L, Μ και Ν). Δεν περιλαμβάνονται επιχειρήσεις στους κλάδους της γεωργίας, της δασοκομίας, της αλιείας, εκπαίδευσης και υγείας.

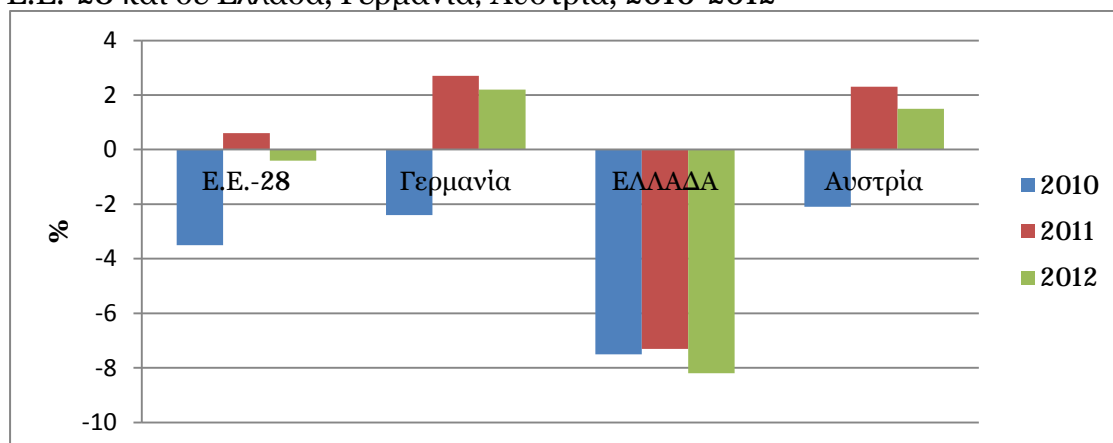
Γράφημα 1: % εργαζομένων ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, σε Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία, 2012

*Οι Μη Εμπορικές Υπηρεσίες αφορούν Δημόσιες Υπηρεσίες, ΜΚΟ, Οικιακό προσωπικό

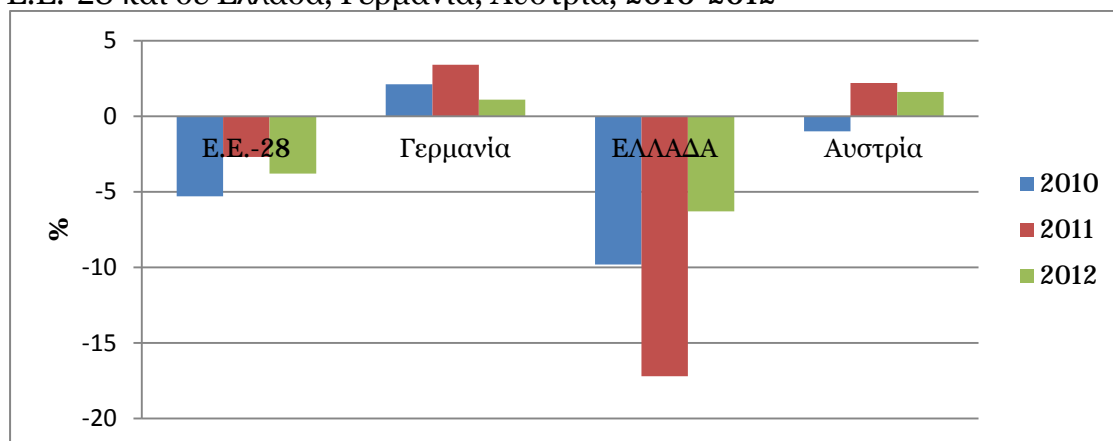
Πηγή: EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2012

Γράφημα 2: % μεταβολών απασχόλησης στη βιομηχανία, στο σύνολο της Ε.Ε.-28 και σε Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία, 2010-2012

Πηγή: EUROSTAT, Labour input in industry - annual data, percentage change, 2013

Γράφημα 3: % μεταβολών απασχόλησης στις κατασκευές, στο σύνολο της Ε.Ε.-28 και σε Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία, 2010-2012

Πηγή: EUROSTAT, Labour input in construction - annual data, percentage change, 2013

Σε αυτή τη συγκυρία οι προσφερόμενες θέσεις μαθητείας για τους φοιτούντες στα επαγγελματικά λύκεια είναι μικρή και μειώθηκε περαιτέρω. Οι επιχειρήσεις που προσφέρουν θέσεις μαθητείας είναι λίγες σε σχέση με τις ζητούμενες. Μόνο το 57% των μαθητών έχει μια θέση στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, ενώ το υπόλοιπο 43% παραμένει στα σχολικά εργαστήρια για την πρακτική του άσκηση. Την ίδια στιγμή, ο αριθμός των θέσεων μαθητείας στον ιδιωτικό τομέα έχει συρρικνωθεί σε σύγκριση με τον αριθμό των διαθέσιμων θέσεων μαθητείας στο δημόσιο τομέα.

Λόγω της άμεσης εξάρτησης που έχει η εφαρμογή του «δυϊκού συστήματος» με τη λειτουργία της αγοράς και της οικονομίας, θεωρείται ιδιαίτερα ευπαθές στις οικονομικές μεταβολές. Στην Ελλάδα, η οικονομική κρίση που έχει επηρεάσει δραματικά όλες τις επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως μεγέθους καθιστά στην παρούσα φάση αδύνατο έως αδιάφορο την προσφορά θέσεων μαθητείας, αφού πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις κλείνουν ή έχουν αβέβαιο μέλλον.

Εν κατακλείδι, η κυριαρχία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων στην ελληνική οικονομία, η μακροχρόνια οικονομική ύφεση και το αβέβαιο μέλλον που βιώνουν πολλές από τις ελληνικές επιχειρήσεις σήμερα, οδηγούν σε περιορισμένη προσφορά αλλά και ενδιαφέρον για το σύστημα της μαθητείας, και δημιουργούν ένα αρνητικό περιβάλλον για την εφαρμογή του «δυϊκού συστήματος» στην Ελλάδα.

5.2 Περιβάλλον της επαγγελματικής κατάρτισης

Μία άλλη παράμετρος η οποία πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την εξέταση της υιοθέτησης του δυϊκού συστήματος είναι το γενικότερο περιβάλλον της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα και η αποδοχή της από την αγορά εργασίας. Όπως έχει πολλές φορές επισημανθεί, η Ελλάδα καταγράφει από τα χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής σε προγράμματα Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης, αλλά και ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης.⁴⁸

⁴⁸ Παϊδούση Χ., (2013).

Επίσης, έως σήμερα η συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Ελλάδα, η οποία υλοποιείται είτε μέσα στον εργασιακό χώρο, είτε σε κέντρα κατάρτισης δεν έχει καμία, τυπική αναγνώριση τόσο ως προς την εργασιακή εξέλιξη, όσο και ως πιστοποιητικό γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων για συγκεκριμένα επαγγελματικά καθήκοντα. Αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι οι ίδιοι οι επιχειρηματίες δεν αναγνωρίζουν και δεν προωθούν την κατάρτιση ως αποτελεσματικό και χρήσιμο εργαλείο για τον εκσυγχρονισμό της επιχείρησης και του προσωπικού τους.

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της EUROSTAT,⁴⁹ τα οποία επεξεργάζεται και δημοσιεύει το «Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης» (CEDEFOP), σχετικά με τη συμμετοχή εργαζομένων σε προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στις επιχειρήσεις, η Ελλάδα το 2010, κατατάσσεται στην τελευταία θέση μεταξύ των χωρών μελών της Ε.Ε.-27, με ποσοστό 16%. Η ανάλυση των ποσοστών αυτών ανά μέγεθος επιχείρησης δείχνει ότι όσο πιο μικρή είναι η επιχείρηση τόσο μικρότερα είναι τα ποσοστά. Αντίθετα για τις επιχειρήσεις με άνω των 250 εργαζομένων, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 5^η από το τέλος θέση, με 31% των εργαζομένων να παρακολουθούν προγράμματα ΣΕΚ και ακολουθούν οι Ρουμανία, Ουγγαρία, Λιθουανία με 28% αντίστοιχα και τελευταία η Κροατία με 27%.

Η συμμετοχή των εργαζομένων σε ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση, στην Ελλάδα αν και αυξήθηκε μεταξύ 2005-2010,⁵⁰ παραμένει η χαμηλότερη σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η κατάρτιση, ως εργαλείο για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας μιας επιχείρησης φαίνεται να είναι, και αυτό σε βάθος δεκαετίας, εξαιρετικά περιορισμένη στις ελληνικές επιχειρήσεις.

Αυτή η «στάση» των επιχειρήσεων αλλά και των εργαζομένων απέναντι στην ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση θα μπορούσε να ερμηνευθεί και από

⁴⁹Τα στοιχεία αυτά προέρχονται από την 4^η ευρωπαϊκή έρευνα για τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στις επιχειρήσεις, η οποία υλοποιήθηκε το 2010. Πρόκειται για έρευνα η οποία πραγματοποιείται κάθε 5 χρόνια, η προηγούμενη έγινε το 2005, από τη Eurostat και τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες και περιλαμβάνει όλες τις ευρωπαϊκές χώρες μέλη της ΕΕ και τη Νορβηγία. Η έρευνα αφορά επιχειρήσεις με 10 εργαζόμενους/νες και πάνω, σε όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας με εξαίρεση τους τομείς γεωργίας, δασοκομίας, αλιείας, καθώς και δημόσιο τομέα, εκπαίδευση, υγεία και κοινωνική εργασία.

⁵⁰ Cedefop, Research Paper, no 2, (2010).

τις διαπιστώσεις πρόσφατης μελέτης του Κέντρου Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΚΑΝΕΠ) της ΓΣΕΕ.⁵¹

Πίνακας 4

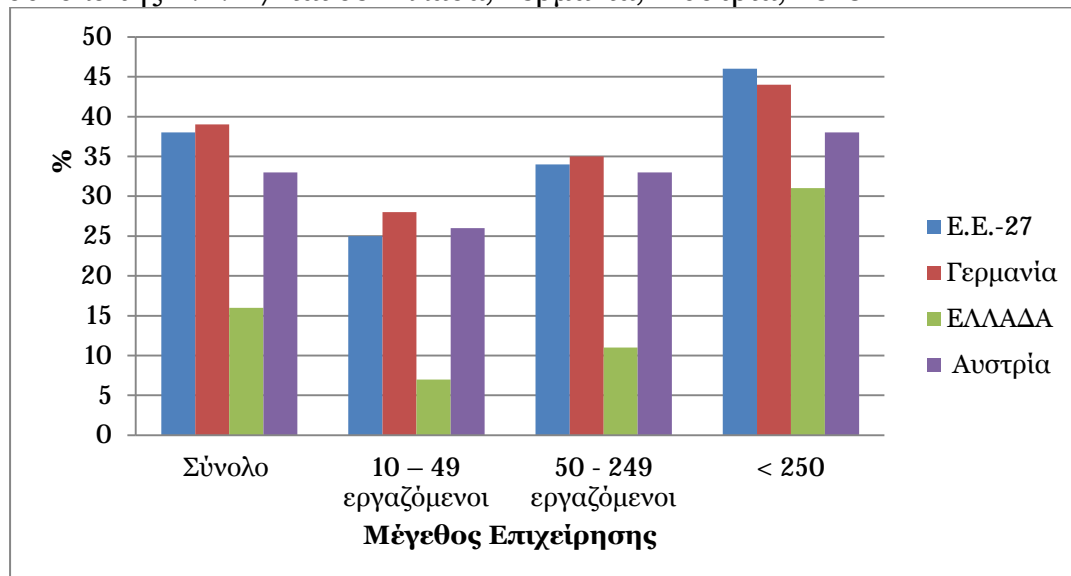
% εργαζομένων σε επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε προγράμματα Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης, ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, 2010

	ΣΥΝΟΛΟ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ		
		10 – 49 εργαζόμενοι	50 - 249 εργαζόμενοι	250 και πάνω εργαζόμενοι
Ε.Ε.-27	38	25	34	46
Βέλγιο	52	34	51	61
Βουλγαρία	22	8	16	44
Δημ.Τσεχίας	61	46	60	70
Δανία	:	:	:	:
Γερμανία	39	28	35	44
Εσθονία	31	22	31	41
Ιρλανδία	:	:	:	:
ΕΛΛΑΔΑ	16	7	11	31
Ισπανία	48	35	45	61
Γαλλία	45	27	42	56
Κροατία	23	19	19	27
Ιταλία	36	21	32	54
Κύπρος	37	24	31	61
Λετονία	24	14	22	39
Λιθουανία	19	11	17	28
Λουξεμβούργο	51	34	44	69
Ουγγαρία	19	11	15	28
Μάλτα	36	15	33	60
Ολλανδία	39	29	35	45
Αυστρία	33	26	33	38
Πολωνία	31	9	21	48
Πορτογαλία	40	27	42	52
Ρουμανία	18	6	11	28
Σλοβενία	43	24	36	60
Σλοβακία	44	28	44	54
Φινλανδία	40	32	32	48
Σουηδία	47	40	48	53
Ηνωμένο Βα- σίλειο	31	25	28	33

Πηγή: Eurostat, CVTS, Table [trng_cvts42], Cedefop

⁵¹ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ, (2013).

Γράφημα 4: % εργαζομένων που συμμετέχουν σε προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, στο σύνολο της Ε.Ε.-27 και σε Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία, 2010

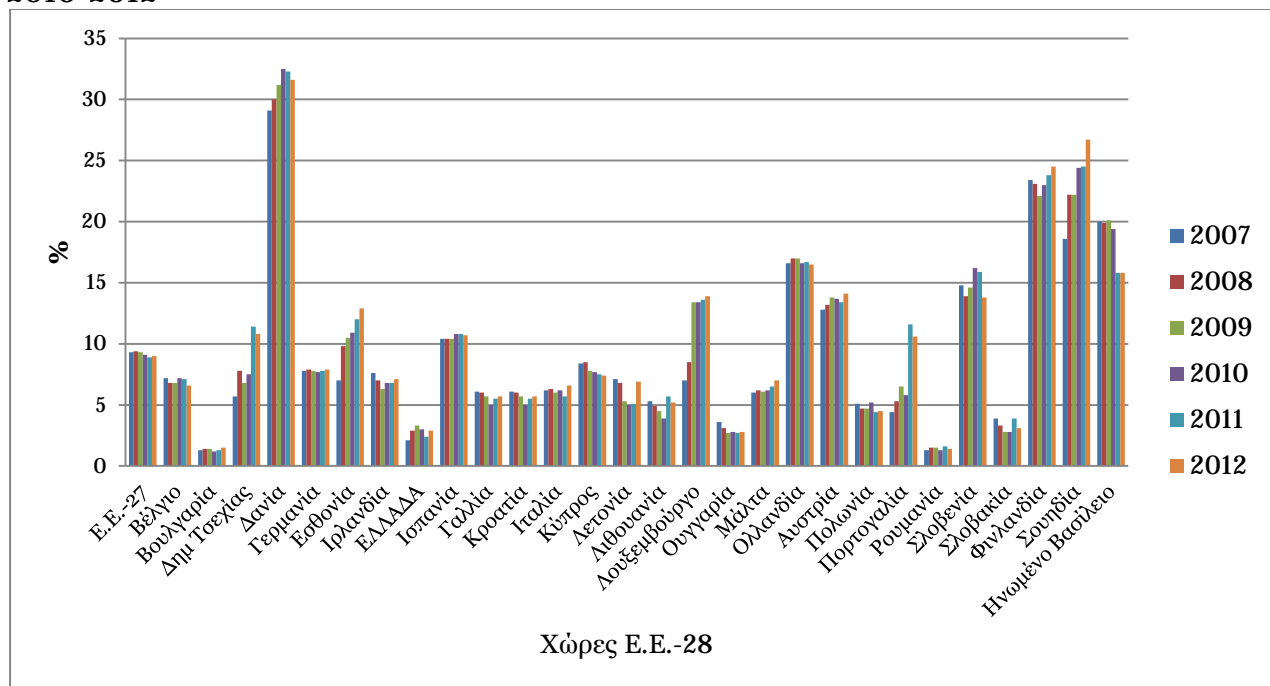
Πηγή: Eurostat, CVTS, Table [trng_cvts42], Cedefop

Σύμφωνα με τη μελέτη του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, η απορρόφηση στην αγορά εργασίας αυτών που καταρτίστηκαν είτε σε προγράμματα αρχικής, είτε σε προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, είναι πολύ χαμηλή (21,8% και 15,7%, αντίστοιχα). Επιπρόσθετα, όταν οι καταρτισθέντες βρίσκουν κάποια εργασία αυτή δεν είναι συναφής με το αντικείμενο κατάρτισης, το ποσοστό κυμαίνεται από 27% έως 31%, ενώ η κατάρτιση δεν συμβάλει και στη διατήρηση της θέσης εργασίας, αφού γύρω στο 81% απολύεται μετά από κάποιους μήνες.⁵²

Η περιορισμένη θέση που έχει η επαγγελματική κατάρτιση στην εργασιακή πορεία-ζωή ενός ατόμου στην Ελλάδα, επιβεβαιώνεται και από τα συνολικά ποσοστά συμμετοχής των ενηλίκων 25-64 ετών σε προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Βάσει των στατιστικών της EUROSTAT (γράφημα 5) η Ελλάδα έχει διαχρονικά, αλλά και το 2012, το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής ενηλίκων σε συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση μεταξύ των Ε.Ε.-15 και βρίσκεται στην τρίτη από το τέλος κατάταξη μεταξύ των Ε.Ε.-27.

⁵²ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, Δελτίο Τύπου, (2013).

Γράφημα 5: % συμμετοχής ενηλίκων 25-64 ετών σε δράσεις κατάρτισης, 2010-2012

Πηγή: EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013

Τα μικρά ποσοστά δείχνουν ότι γενικότερα δεν υπάρχει η «κουλτούρα» της επαγγελματικής κατάρτισης και της διά βίου μάθησης, τουλάχιστον σε μια λογική «μαθαίνω» για να εξελιχθώ εργασιακά, ή για να κατακτήσω μια καλύτερη θέση στην αγορά εργασίας.

Αντίθετα, άλλοι ευρωπαίοι επιχειρηματίες, όπως οι γερμανοί επενδύουν στην κατάρτιση και τα διπλώματα. Η πρόσβαση σε ειδικευμένες θέσεις εργασίας μέσα στην επιχείρηση σε διάφορα επίπεδα βασίζεται στο κριτήριο της πιστοποιημένης εκπαίδευσης, η οποία αναγνωρίζεται ακόμα και αν ο εργαζόμενος μετακινηθεί από μια επιχείρηση σε άλλη. Στη Γερμανία, το δίπλωμα του ειδικευμένου εργαζόμενου παρέχει μια υψηλή πιθανότητα πρόσβασης σε ειδικευμένες θέσεις εργασίας στις μικρές ηλικίες και ως εκ τούτου παίζει, όσον αφορά την πρόσβαση σε θέσεις εργασίας, ένα σημαντικό ρόλο. Η γερμανική αγορά εργασίας στηρίζεται στην κατάρτιση και τα διπλώματα γι αυτό και οι γερμανοί εργάτες είναι περισσότερο εξειδικευμένοι από το μέσο όρο των ευρωπαίων εργατών.

Πίνακας 5

% εργαζομένων που συμμετέχουν σε προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, Γερμανία, 2001-2010

Μέγεθος επιχείρησης	ΕΤΗ						
	2001	2003	2005	2007	2008	2009	2010
1-9 εργαζόμενοι	28	34	34	37	40	36	35
10-49 εργαζόμενοι	57	59	62	63	68	62	61
50-499 εργαζόμενοι	81	85	84	86	88	82	84
500+ εργαζόμενοι	97	97	97	95	98	96	98
Σύνολο	36	42	43	45	49	45	44

Πηγή: CEDEFOP, VET in Europe –Country report Germany, 2012

5.3 Κοινωνική αποδοχή και κύρος

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat (Πίνακας 6) σε διάστημα 10 ετών περίπου το ποσοστό των εγγεγραμμένων ελλήνων μαθητών στην επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση σε ανώτερο δευτεροβάθμιο επίπεδο μειώθηκε από 40% το 2002 στο 31,7% το 2011.

Μεγαλύτερη μείωση παρουσιάζεται στο ποσοστό των κοριτσιών, από 34,2% σε 24,3%, ενώ για τα αγόρια η μείωση είναι 7%, περίπου μέσα σε διάστημα εννέα ετών. Τα ποσοστά αυτά επιβεβαιώνουν ότι η δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα, δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλής επιλογή, αφού περίπου 70% αυτών που συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους προτιμούν το γενικής κατεύθυνσης .

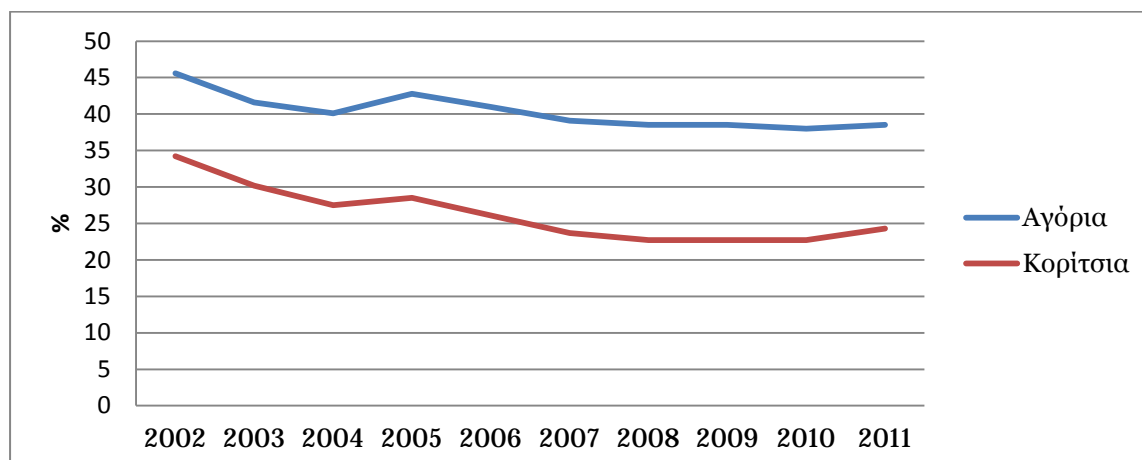
Πίνακας 6

% ελλήνων μαθητών κατά φύλο στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση-ISCED-3-στο σύνολο των μαθητών

Φύλο	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Αγόρια	45,6	41,6	40,1	42,8	41,0	39,1	38,5	...	38,0	38,5
Κορίτσια	34,2	30,2	27,5	28,5	26,1	23,7	22,7	...	22,7	24,3
Σύνολο	40,0	36,0	34,0	36,0	33,9	31,7	30,9	...	30,7	31,7

Πηγή: Eurostat, Εκπαίδευση & Κατάρτιση, 2013

Γράφημα 6: % αγοριών και κοριτσιών στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση, σε Ελλάδα, 2002-2011

Πηγή: Eurostat, Εκπαίδευση & Κατάρτιση, 2013

Επίσης, το 2011, μεταξύ των Ε.Ε.-15 η Ελλάδα, (πίνακας 7) εμφανίζει το χαμηλότερο ποσοστό μαθητών/τριών στην ανώτερη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση και κατατάσσεται στην τελευταία θέση, ενώ έχει το 4^ο χαμηλότερο ποσοστό, μετά την Κύπρο, την Ουγγαρία και τη Λιθουανία στις χώρες της Ε.Ε.-27.

Μέσα σε μια δεκαετία, περίπου, το ενδιαφέρον των νέων για την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση μειώθηκε σημαντικά, μη ξεπερνώντας σήμερα το 25%, έναντι 75% της γενικής εκπαίδευσης. Πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι για το 2013, εγγράφηκαν 110.000 μαθητές σε ΕΠΑΛ και ΕΠΑΣ (22%).⁵³

Το μειωμένο ενδιαφέρον για την επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα, οφείλεται σε πολλούς και διαφορετικούς παράγοντες κοινωνικούς, οικονομικούς, ιστορικούς. Γεγονός είναι ότι έως σήμερα αποτελεί μια εκπαιδευτική διαδρομή υποδεέστερης αξίας από τη γενική εκπαίδευση και μια επιλογή για μαθητές οι οποίοι έχουν μέτριες έως κακές επιδόσεις στο σχολείο-γυμνάσιο, δεν τους ενδιαφέρουν ιδιαίτερα τα «γράμματα» και μπροστά στον κίνδυνο να εγκαταλείψουν το σχολείο «μαθαίνουν μια τέχνη».

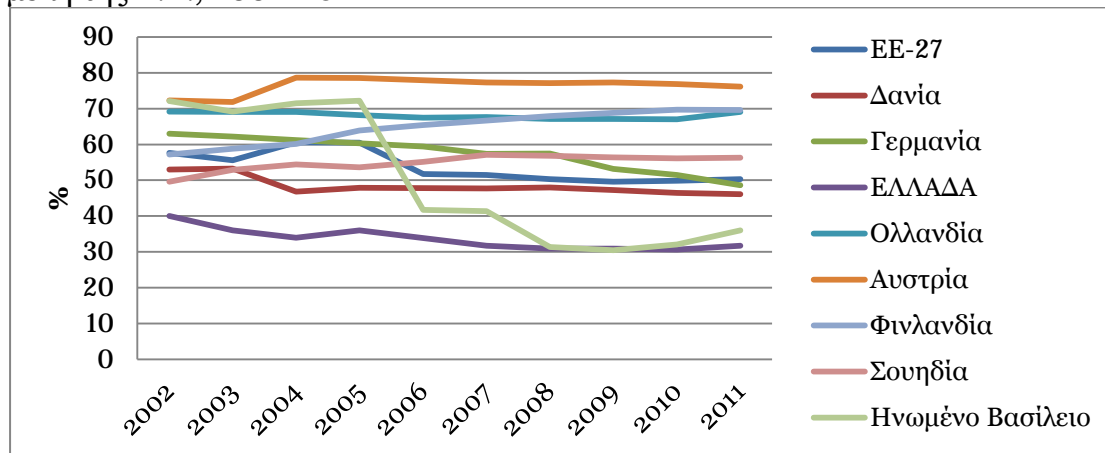
⁵³ <http://1epal-ilioup.att.sch.gr/autosch/joomla15/>

Πίνακας 7
% μαθητών στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση-ISCED-3-στο σύνολο των μαθητών

ΧΩΡΕΣ	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ΕΕ-27	57,6	55,6	60,6	60,5	51,7	51,5	50,3	49,6	49,9	50,3
ΕΕ-25	57,4	55,3	60,5	60,4	51,0	50,8	49,6	48,9	49,2	50,8
ΕΕ-15	49,6	48,6	57,7	57,8	54,6	54,3	54,5	53,6	53,7	58,2
Βέλγιο	69,7	70,3	68,2	69,6	69,5	69,6	72,9	72,8	73,9	72,8
Βουλγαρία	55,5	55,0	55,2	54,6	54,0	53,4	52,3	51,8	52,2	52,2
Δημ Τσεχίας	80,2	79,3	79,4	79,5	79,3	75,3	74,2	73,3	73,1	73,0
Δανία	53,0	53,3	46,8	47,9	47,8	47,7	48,0	47,3	46,5	46,1
Γερμανία	63,0	62,2	61,2	60,3	59,4	57,4	57,5	53,2	51,5	48,6
Εσθονία	31,5	29,3	29,9	31,0	30,9	31,3	32,0	33,0	34,2	34,4
Ιρλανδία	33,5	34,3	33,4	33,5	33,9	34,4	37,5	34,0
ΕΛΛΑΔΑ	40,0	36,0	34,0	36,0	33,9	31,7	30,9	...	30,7	31,7
Ισπανία	38,0	37,2	38,7	42,6	42,5	43,4	43,8	42,9	44,6	45,3
Γαλλία	56,3	56,4	56,5	56,4	43,1	43,8	44,2	44,2	44,3	44,6
Κροατία	...	74,2	74,4	74,3	73,6	73,2	72,9	72,5	72,1	71,5
Ιταλία	26,8	26,0	62,8	61,5	60,5	59,8	59,4	59,0	60,0	60,0
Κύπρος	13,8	13,7	13,4	13,5	13,3	13,0	12,6	12,8	13,2	12,7
Λετονία	39,1	37,8	36,8	35,5	34,3	34,4	34,8	36,1	36,0	37,8
Λιθουανία	28,2	26,1	24,8	25,3	25,7	26,4	26,3	26,4	27,7	28,4
Λουξεμβούργο	64,0	64,7	63,9	63,4	62,9	62,3	62,1	61,3	61,5	61,4
Ουγγαρία	12,8	12,8	23,7	24,1	23,7	23,6	24,4	24,5	25,8	26,2
Μάλτα	32,8	23,7	55,0	42,4	46,9	48,5	50,1	58,1	49,3	38,9
Ολλανδία	69,2	69,11	69,1	68,2	67,5	67,6	67,1	67,1	67,0	69,1
Αυστρία	72,3	71,8	78,6	78,5	77,9	77,3	77,1	77,3	76,8	76,1
Πολωνία	60,9	54,3	49,5	45,0	44,0	44,3	46,2	47,2	48,2	48,3
Πορτογαλία	28,8	8,8	28,5	31,0	31,5	31,6	30,7	38,4	38,8	42,4
Ρουμανία	64,0	64,4	64,8	65,2	64,9	64,9	64,8	63,7	63,8	63,1
Σλοβενία	70,3	69,4	68,6	67,4	66,2	64,9	64,5	64,3	64,4	65,4
Σλοβακία	76,4	75,8	74,1	74,2	73,7	73,2	72,3	71,6	71,3	70,9
Φινλανδία	57,2	58,8	60,1	63,9	65,4	66,7	67,9	68,8	69,7	69,6
Σουηδία	49,6	52,9	54,4	53,6	55,1	57,1	56,8	56,4	56,1	56,3
Ηνωμένο Βασίλειο	72,1	69,2	71,5	72,2	41,7	41,4	31,4	30,5	32,1	36,0

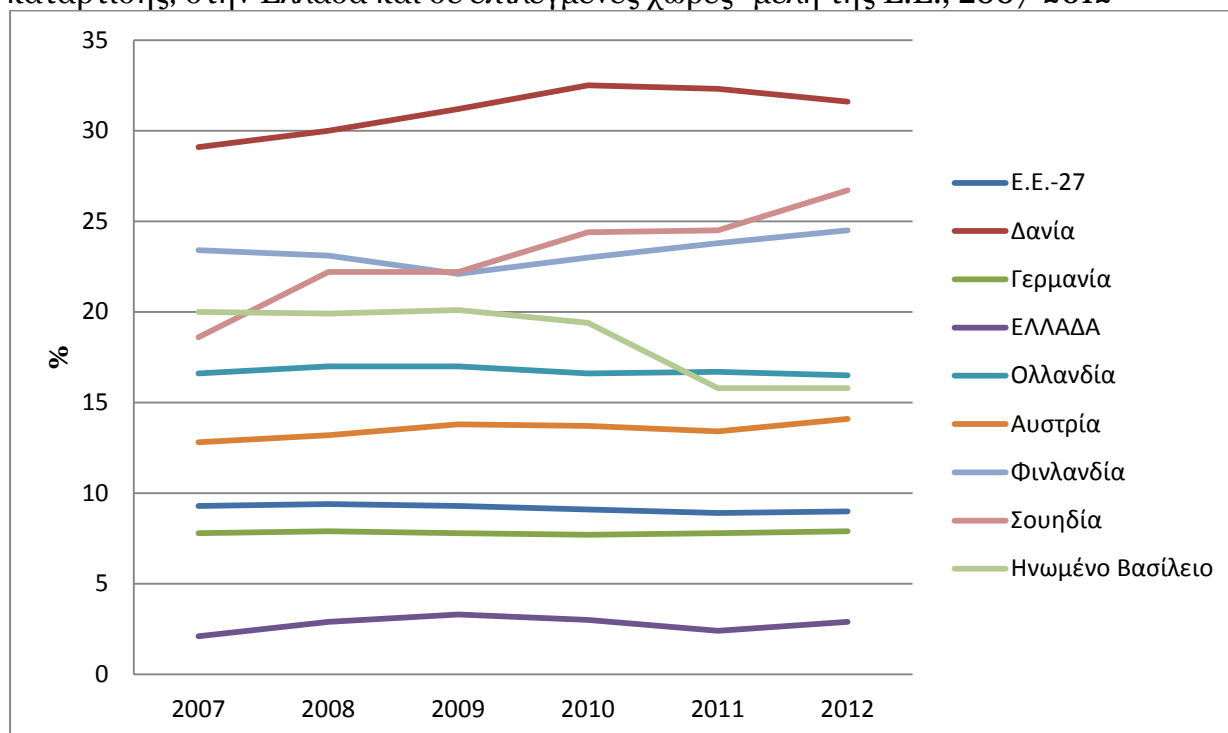
Πηγή:EUROSTAT, Εκπαίδευση & Κατάρτιση, 2013

Γράφημα 7: % μαθητών στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση-ISCED-3-στο σύνολο των μαθητών, στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες-μέλη της Ε.Ε., 2002-2011

Πηγή: EUROSTAT, Εκπαίδευση & Κατάρτιση, 2013

Γράφημα 8: % πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης, στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες- μέλη της Ε.Ε., 2007-2012

Πηγή: EUROSTAT, Εκπαίδευση & Κατάρτιση, 2013

Σύμφωνα με έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.), της οποίας η α' φάση πραγματοποιήθηκε το 2001 και η β' φάση το 2007⁵⁴ η επιλογή της τεχνικής εκπαίδευσης, οφείλεται κατά ένα μεγάλο ποσοστό, 44% πε-

⁵⁴ Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, (2008).

ρίπου, στο ότι υπάρχει ο φόβος της αδυναμίας ανταπόκρισης στις απαιτήσεις του γενικού λυκείου, φόβο που εκφράζουν κυρίως τα κορίτσια. Το «ήθελα να αποκτήσω μια ειδικευση και να βρω αμέσως δουλειά», έρχεται δεύτερο ως απάντηση με 38%. Αυτό συνδέεται και με ένα άλλο εύρημα της έρευνας, σχετικά με το τι θέλουν να κάνουν μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους, όπου η εργασία ως προοπτική για τους μαθητές και τις μαθήτριες του επαγγελματικού λυκείου αγγίζει μόλις το 20%. Γεγονός, βέβαια είναι, σύμφωνα με την έρευνα του Π.Ι. ότι ένα μεγάλο ποσοστό των παιδιών που ακολουθούν τεχνικό και επαγγελματικό λύκειο, γύρω στο 42% εργάζεται κατά τη διάρκεια των σπουδών του (56% για τα αγόρια και 26% για τα κορίτσια),⁵⁵ ωστόσο, σε δουλειές διαφορετικές από τον τομέα της εκπαίδευσής τους.

Ένα άλλο κυρίαρχο χαρακτηριστικό των παιδιών που ακολουθούν την επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση είναι ότι προέρχονται από οικογένειες των οποίων οι γονείς είναι χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, κυρίως με απολυτήριο δημοτικού (44,3% των πατέρων και το 47,2% των μητέρων).⁵⁶ Ως προς τα επαγγέλματα δε που ασκούν, είναι μισθωτοί υπάλληλοι (38,7%) και αυτοαπασχολούμενοι (18,6%), κυρίως σε «εργασίες χαμηλού γοήτρου και μικρής οικονομικής ανταποδοτικότητας»,⁵⁷ ενώ οι μητέρες ασχολούνται ως επί το πλείστον με «οικιακά». Η μέτρια έως κακή απόδοση των μαθητών, το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον οικογενειακής προέλευσης οδήγησαν στο ότι «από πολύ νωρίς η ΤΕΕ, ταυτίστηκε με την ανυποληψία και την κακομοιριά».⁵⁸

Επιπρόσθετα και η ίδια η πολιτεία, αντιμετώπιζε την επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση ως υποδεέστερη της γενικής. Όπως αναφέρεται σε πρόσφατο άρθρο για την επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα⁵⁹ η «χαμηλή εκτίμηση, που έτρεφαν οι αρμόδιοι πολιτικοί για την επαγγελματική εκπαίδευση αναδεικνύεται σε διάφορα επίπεδα(...): μια ματιά στο οργανόγραμμα του ελληνικού Υπουργείου Παιδείας δείχνει ότι δεν υπάρχει υπηρεσία για την επαγγελματική εκπαίδευση, αντίστοιχη με εκείνη της γενικής (π.χ. Γενική Διεύθυνση), ή ακόμα δεν υπάρχει αναγνώριση ισοτιμίας των πτυχιών επαγ-

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, (2011).

⁵⁷ Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, (2008).

⁵⁸ Ιακωβίδης Γ., (1997).

⁵⁹ Ιωαννίδου Α., και Σταύρου Σ., (2013), σελ. 6.

γελματικής και γενικής εκπαίδευσης, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες π.χ τη Γερμανία.

Έχοντας λοιπόν μια τέτοια «εικόνα» και «αναγνώριση» η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση, ακολούθησε, όπως δείχνουν τα στοιχεία, μια φθίνουσα πορεία στις προτιμήσεις των ελλήνων εφήβων κατά την τελευταία δεκαετία.

5.4 Προοπτικές απασχόλησης

Πόσο όμως αποτελεσματική είναι η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση σε σχέση με τις προοπτικές απασχόλησης; Η έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, μας δίνει και εδώ ενδιαφέρουσες πληροφορίες. Μετά από 6 ½ χρόνια, που διενεργήθηκε η β' φάση της έρευνας (2007), εργασία είχε το 73% των αποφοίτων των ΤΕΕ του 2000-2001. Ωστόσο, υπήρχε μεγάλο ποσοστό ετεροαπασχόλησης και μόνο το 35% είχε εργασία σχετική με την εκπαίδευση που είχε ακολουθήσει (για τις γυναίκες 64,1% και στους άνδρες 80,4%).⁶⁰

Βέβαια, σύμφωνα με την έρευνα, οι απόφοιτοι των ΤΕΕ συγκρινόμενοι με τους αποφοίτους του Ενιαίου Λυκείου, είχαν υψηλότερο βαθμό ένταξης στην απασχόληση, υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης και μικρότερο ποσοστό ανεργίας. Η ένταξη στην αγορά εργασίας φαίνεται να σχετίζεται με τρεις παράγοντες: α) την «πρώιμη» εμπλοκή τους στην αγορά εργασίας, β) τον τομέα της εκπαίδευσης που ακολούθησαν και γ) το φύλο. Αυτοί που εργαζόντουσαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους⁶¹ εντάχθηκαν πιο γρήγορα στην αγορά εργασίας. Από τους εργαζόμενους/νες μαθητές/τριες, καλύτερη τύχη, είχαν αυτοί οι οποίοι εκπαιδεύτηκαν σε τομείς όπως «Χημικών Εργαστηριακών Εφαρμογών», «Μηχανολόγοι», «Ηλεκτρονικοί», ενώ τη μικρότερη απασχόληση είχαν αυτοί του τομέα «ναυτικών-ναυτιλιακών». Επίσης, από αυτή την κατηγορία αποφοίτων, τα κορίτσια είχαν μικρότερα ποσοστά απασχόλησης (72%) σε αντίθεση με τα αγόρια που άγγιζαν το 84,3%.⁶² Από αυτούς και

⁶⁰ Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, (2008).

⁶¹ Εργαζόντουσαν για βιοποριστικούς λόγους, ανεξάρτητα από τις σπουδές τους, δεν ήταν δηλαδή «μαθητεία» και τις περισσότερες φορές σε τελείως διαφορετικό αντικείμενο από τον τομέα εκπαίδευσή τους.

⁶² Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, (2008).

αυτές που δεν εργάζονταν κατά τη διάρκεια των σπουδών, καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση είχαν οι μαθητές/τριες του τομέα «Αργυροχρυσοχοΐας και Ωρολογοποιΐας» και τη χειρότερη οι «Γεωπονίας, Τροφίμων & Περιβάλλοντος» (86,3% και 49,7% αντίστοιχα).

Σημαντικό είναι επίσης το ότι σε βάθος χρόνου, οι κάτοχοι πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης και καλύτερες προοπτικές στην αγορά εργασίας. Το γεγονός αυτό οδηγεί αρκετούς νέους να επιλέξουν, τελικά, μια εκπαιδευτική πορεία η οποία «κτίζει» με καλύτερες προϋποθέσεις την είσοδο τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και αργότερα στην επαγγελματική αποκατάσταση.

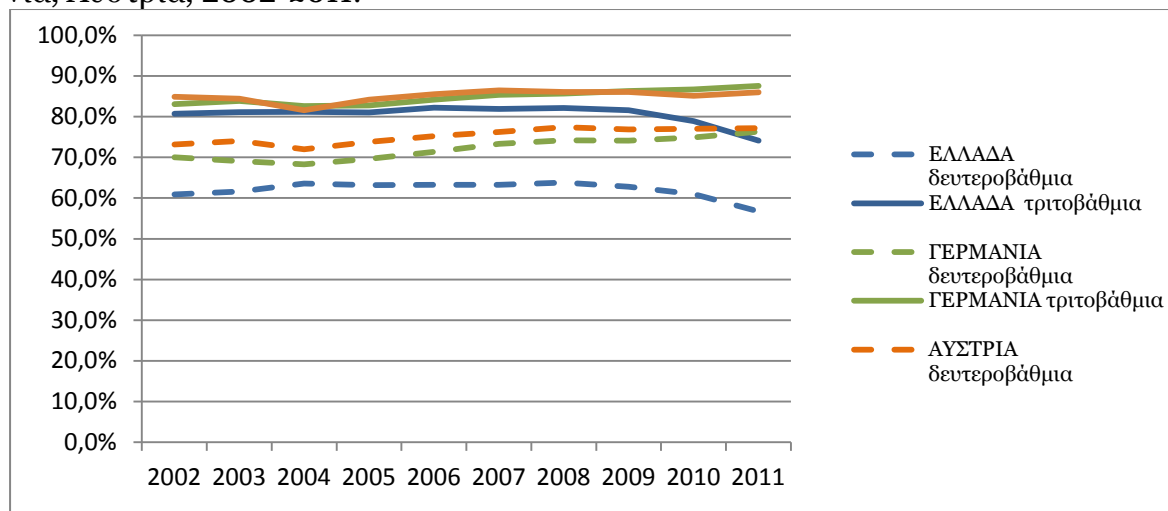
Πίνακας 8

% απασχόλησης πληθυσμού 20-64 ετών ανάλογα με επίπεδο εκπαίδευσης, στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες-μέλη της Ε.Ε., 2002- 2011

ΧΩΡΕΣ	Εκπαιδευτικό επίπεδο	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ΕΛΛΑΔΑ	δευτεροβάθμια	60,9	61,6	63,6	63,2	63,3	63,3	63,8	62,8	61,0	56,7
	τριτοβάθμια	80,7	81,1	81,2	81,0	82,2	81,9	82,1	81,6	78,9	74,1
Γερμανία	δευτεροβάθμια	70,0	69,1	68,3	69,6	71,4	73,3	74,2	74,1	74,9	76,3
	τριτοβάθμια	83,1	83,0	82,60	82,8	84,2	85,4	85,7	86,3	86,7	87,6
Ισπανία	δευτεροβάθμια	62,1	63,7	65,4	68,9	70,8	71,2	70,4	65,4	63,7	61,9
	τριτοβάθμια	77,4	78,2	79,1	80,2	81,4	82,5	81,7	79,0	77,6	76,4
Αυστρία	δευτεροβάθμια	73,2	74,0	72,0	73,8	75,2	76,2	77,4	76,9	77	77,2
	τριτοβάθμια	84,99	84,4	81,6	84,2	85,5	86,5	86,1	86,1	85,1	86,0
Πορτογαλία	δευτεροβάθμια	68,5	66,9	65,6	66,4	67,6,8	68,3	69,6	70,1	70,0	70,2
	τριτοβάθμια	88,7	87,0	87,2	85,6	84,5	84,2	84,7	84,3	82,8	80,9
Ηνωμένο Βασίλειο	δευτεροβάθμια	80,5	80,6	79,2	79,6	79,5	79,7	77,8	75,6	75,1	75,7
	τριτοβάθμια	87,3	87,4	87,4	87,5	87,4	87,3	85,3	84,3	84,1	82,7

Πηγή: EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013

Γράφημα 9: % απασχόλησης ανά επίπεδο εκπαίδευσης, σε Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία, 2002-2011.

Πηγή: EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013

Σε όλες ανεξαιρέτως τις χώρες με υψηλά ή χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής σε δευτεροβάθμια-λυκειακή επαγγελματική εκπαίδευση, (π.χ. Αυστρία και Ελλάδα) οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εμφανίζονται με πολύ καλύτερα ποσοστά απασχόλησης από ότι αυτοί της δευτεροβάθμιας: πάνω από 20% στην Ελλάδα, ενώ στην Αυστρία με 10% περίπου και αυτό για την ηλικιακή γκάμα 20-64.

Θα πρέπει να τονισθεί εδώ ότι στη Γερμανία μεταξύ 2002-2011, καταγράφεται μείωση των ποσοστών ανεργίας των αποφοίτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ παράλληλα, μειώνεται και η συμμετοχή των μαθητών στην επαγγελματική εκπαίδευση. Στη δε Αυστρία αν και κατά το ίδιο διάστημα η συμμετοχή των νέων στην επαγγελματική κατάρτιση αυξήθηκε αισθητά η ανεργία για την ίδια ηλικιακή ομάδα, παρότι παραμένει σε χαμηλά επίπεδα σημειώνει μικρές διακυμάνσεις (πίνακας 9).

Μάλιστα τα τελευταία χρόνια στη Γερμανία, τα άτομα που περνάνε στο μεταβατικό σύστημα εκπαίδευσης (*transitionsystem*) γιατί δεν έχουν συμβόλαιο μαθητείας, είναι περισσότερα από αυτά που είναι στο δυϊκό σύστημα κατάρτισης.⁶³

63. Spöttl G., Windelband L., (2013).

Πίνακας 9
% ανεργίας νέων κάτω των 25 ετών και % συμμετοχής στην τεχνική & επαγγελματική εκπαίδευση, στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες –μέλη της Ε.Ε., 2002-2011

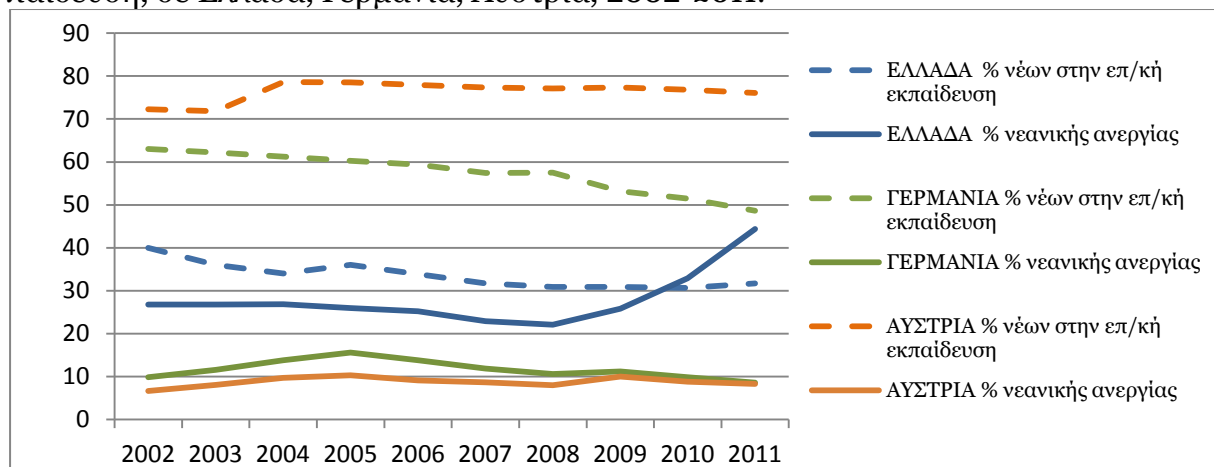
ΧΩΡΕΣ	%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ΕΛΛΑΔΑ	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	40,0	36,0	34,0	36,0	33,9	31,7	30,9	...	30,7	31,7
	Νεανική ανεργία	26,8	26,8	26,9	26	25,2	22,9	22,1	25,8	32,9	44,4
Γερμανία	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	63,0	62,2	61,2	60,3	59,4	57,4	57,5	53,2	51,5	48,6
	Νεανική ανεργία	9,9	11,6	13,8	15,6	13,8	11,9	10,6	11,2	9,9	8,6
Ισπανία	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	38,0	37,2	38,7	42,6	42,5	43,4	43,8	42,9	44,6	45,3
	Νεανική ανεργία	22,2	22,6	22,0	19,7	17,9	18,2	24,6	37,8	41,6	46,4
Αυστρία	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	72,3	71,8	78,6	78,5	77,9	77,3	77,1	77,3	76,8	76,1
	Νεανική ανεργία	6,7	8,1	9,7	10,3	9,1	8,7	8,0	10,0	8,8	8,3
Πορτογαλία	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	28,8	8,8	28,5	31,0	31,5	31,6	30,7	38,4	38,8	42,4
	Νεανική ανεργία	14,3	17,8	18,9	19,8	20,1	20,4	20,2	24,8	27,7	30,1
Ηνωμένο Βασίλειο	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	72,1	69,2	71,5	72,2	41,7	41,4	31,4	30,5	32,1	36,0
	Νεανική ανεργία	12,0	12,2	12,1	12,8	14,0	14,3	15,0	19,1	19,6	21,1

Πηγή: EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013

Τέλος έχει ενδιαφέρον η σύγκριση των ποσοστών αυτών και σε δύο άλλες χώρες: το Ηνωμένο Βασίλειο και την Αυστρία. Στην μεν πρώτη, η νεανική ανεργία βαίνει αυξανόμενη, αλλά με σταθερά χαμηλούς ρυθμούς και παράλληλα υπάρχει εντυπωσιακή μείωση των νέων στην επαγγελματική εκπαίδευση, ενώ στη δεύτερη την Αυστρία, όπου καταγράφονται τα υψηλότερα ποσοστά νέων στην επαγγελματική κατάρτιση τα ποσοστά νεανικής ανεργίας παραμένουν σταθερά κάτω από 10%, με τάσεις περαιτέρω μείωσης από το 2008 και μετά.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι δεν υπάρχει γραμμική σχέση μεταξύ χαμηλού ποσοστού νεανικής ανεργίας και υψηλού ποσοστού νέων στη

Γράφημα 10: % νεανικής ανεργίας και % νέων στην επαγγελματική εκπαίδευση, σε Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία, 2002-2011.

Πηγή: EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013

επαγγελματική και τεχνική κατάρτιση. Στη δε Γερμανία, η οποία αποτελεί και το ευρωπαϊκό πρότυπο για την επιτυχή εφαρμογή του δυϊκού συστήματος και της σύνδεσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο: δηλαδή όσο μειώνεται η συμμετοχή στην επαγγελματική εκπαίδευση, τόσο μειώνεται και η νεανική ανεργία!

Επιπρόσθετα, η πορεία προς την Πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι μακράν η πιο ελκυστική διαδρομή για την είσοδο στην αγορά εργασίας, τουλάχιστον τα τελευταία δέκα χρόνια. Στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες του Βορρά και του Νότου, το ποσοστό απασχόλησης των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παραμένει σταθερά υψηλότερο από αυτό της δευτεροβάθμιας, αν και από το 2008, αρχίζει μια σχετική πτώση, η οποία όμως είναι μικρότερη από αυτή που καταγράφεται για τους απόφοιτους της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

5.5. Επαγγελματική εκπαίδευση και σχολική διαρροή

Η ανώτερη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση θεωρείται συχνά, όπως τονίσθηκε παραπάνω, ως διέξοδος για τους «αδύναμους» μαθητές οι οποίοι επιθυμούν να στραφούν σε πιο πρακτική παιδεία και να αποκτήσουν μια επαγγελματική εξειδίκευση, ένα «επαγγελματικό δικαίωμα», για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Για πολλούς λοιπόν η επαγγελματική εκπαίδευση, λειτουργεί ως «ανάχωμα» στην εγκατάλειψη του σχολείου, στη

«σχολική διαρροή» νέων που έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Δημιουργείται, βέβαια, εδώ το ερώτημα, κατά πόσο η σημαντική μείωση των μαθητών στο επαγγελματικό λύκειο στην Ελλάδα αύξησε τη σχολική διαρροή ή αν τελικά υπήρξε στροφή των μαθητών στα γενικά Λύκεια.

Πίνακας 10

% συμμετοχής στην τεχνική & επαγγελματική εκπαίδευση & % σχολικής διαρροής, στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες –μέλη της Ε.Ε., 2002-2011

ΧΩΡΕΣ	%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ΕΛΛΑΔΑ	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	40,0	36,0	34,0	36,0	33,9	31,7	30,9	...	30,7	31,7
	Σχολικής διαρροής	16,5	16,0	14,7	13,6	15,5	14,6	14,8	14,5	13,7	13,1
Γερμανία	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	63,0	62,2	61,2	60,3	59,4	57,4	57,5	53,2	51,5	48,6
	Σχολικής διαρροής	12,5	12,8	12,1	13,5	13,7	12,5	11,8	11,1	11,9	11,7
Ισπανία	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	38,0	37,2	38,7	42,6	42,5	43,4	43,8	42,9	44,6	45,3
	Σχολικής διαρροής	30,7	31,6	32,0	30,8	30,5	31,0	31,9	31,2	28,4	26,5
Αυστρία	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	72,3	71,8	78,6	78,5	77,9	77,3	77,1	77,3	76,8	76,1
	Σχολικής διαρροής	9,5	9,0	9,5	9,1	9,8	10,7	10,1	8,7	8,3	8,3
Πορτογαλία	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	28,8	8,8	28,5	31,0	31,5	31,6	30,7	38,4	38,8	42,4
	Σχολικής διαρροής	45,0	41,2	39,4	38,8	39,1	36,9	35,4	31,2	28,7	23,2
Ηνωμένο Βασίλειο	Νέων στην επ/κή εκπαίδευση	72,1	69,2	71,5	72,2	41,7	41,4	31,4	30,5	32,1	36,0
	Σχολικής διαρροής	17,6	..	12,1	11,6	11,3	16,6	17,0	15,7	14,9	15,0

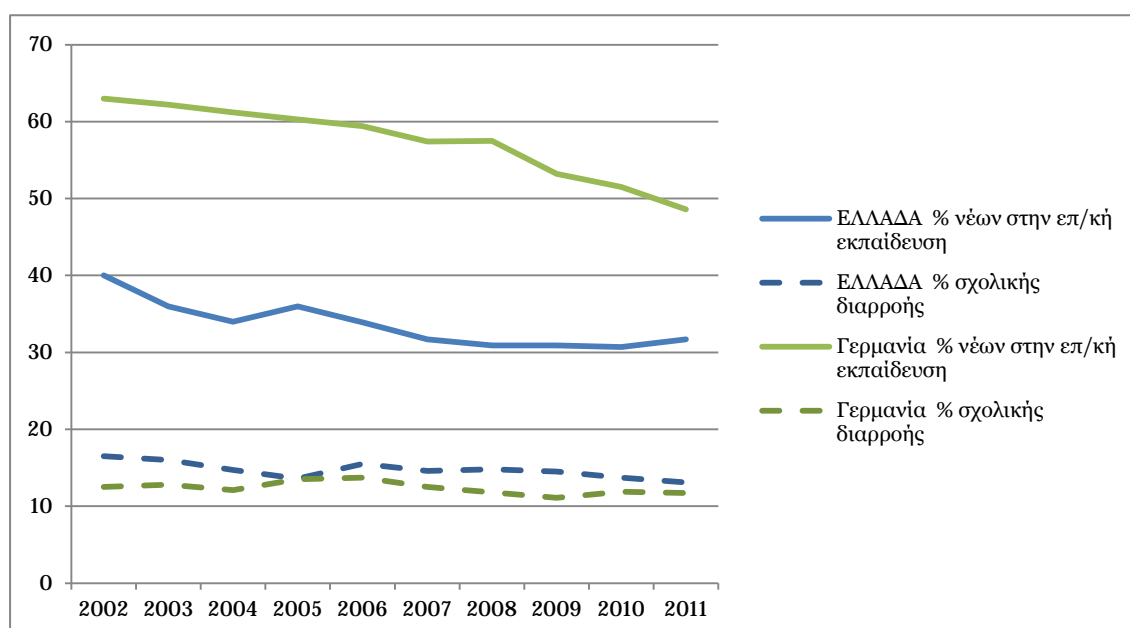
Πηγή: EUROSTAT, Εκπαίδευση & Κατάρτιση, 2013

Στον πίνακα 10 αποτυπώνονται τα ποσοστά της σχολικής διαρροής παράλληλα με τα ποσοστά των μαθητών στη ανώτερη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση. Σημειώνεται εδώ ότι το ποσοστό της σχολικής διαρροής αφορά άτομα ηλικίας 18 έως 24 που εγκατέλειψαν πρόωρα την εκπαίδευση και κατάρτιση, έχουν ως υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης ή κατάρτισης που αντιστοιχεί στο ISCED 0, 1, 2 ή 3c (1^η τάξη Λυκείου) και απαντούν ότι τις

τελευταίες 4 εβδομάδες δεν έχουν λάβει κανενός είδους εκπαίδευση ή κατάρτιση.

Από τη σύγκριση των δύο ποσοστών διαπιστώνεται ότι, στην Ελλάδα, μεταξύ 2002-2011, μειώνεται αργά αλλά σταθερά η σχολική διαρροή, με εξαίρεση τη χρονιά 2006-2007, ενώ παράλληλα μειώνεται με μεγαλύτερη ένταση και το ποσοστό των μαθητών στην επαγγελματική εκπαίδευση. Από την άλλη, αυξάνεται το ποσοστό των μαθητών στα γενικά λύκεια (βλέπε Πίνακα 1, στο Παράρτημα ΙΙΙ). Από ότι φαίνεται λοιπόν, η μείωση της σχολικής διαρροής, στο διάστημα αυτό, επήλθε με την αύξηση της προσβασιμότητας στο γενικό λύκειο και όχι στο επαγγελματικό. Βέβαια είναι ενδιαφέρον να διερευνηθεί πως εξελίσσονται τα ποσοστά αυτά, από το 2011 και μετά όπου υπάρχει περαιτέρω επιδείνωση των οικονομικών και κοινωνικών μεγεθών και συνθηκών.

Γράφημα 11: % συμμετοχής νέων στην επαγγελματική εκπαίδευση και % σχολικής διαρροής, σε Ελλάδα και Γερμανία, 2002-2011.

Πηγή: EUROSTAT, Εκπαίδευση & Κατάρτιση, 2013

Η αδυναμία κάλυψης, από τον οικογενειακό προϋπολογισμό της απαραίτητης, πλέον, εκπαιδευτικής υποστήριξης των μαθητών εκτός σχολικού πλαισίου, έτσι ώστε να ολοκληρώσουν επιτυχώς την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά και να εισαχθούν σε «κάποιο» από τα ανώτερα και ανώτα-

τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, οδηγεί αναπόφευκτα σε άλλες λιγότερο κοστοβόρες λύσεις, π.χ επαγγελματική εκπαίδευση στην καλύτερη περίπτωση, εγκατάλειψη του σχολείου στη χειρότερη. Ο πρόσφατος νόμος 4186/13, για την αναδιάρθρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αυξάνοντας και μόνο τις «εξεταστικές διαδικασίες» και εισάγοντάς της σε πρωϊότερα στάδια της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δημιουργεί επιπλέον προσκόμματα στην ομαλή προσβασιμότητα και παραμονή των μαθητών στα γενικά λύκεια και τη γενική εκπαίδευση.

Από τον πίνακα 10 διαπιστώνεται, επίσης, ότι τόσο στη Γερμανία όσο και στο Ηνωμένο Βασίλειο, παρατηρείται παράλληλη μείωση της συμμετοχής στην επαγγελματική εκπαίδευση και της σχολικής διαρροής. Αντίθετα, σε Ισπανία και Πορτογαλία, που έχουν τα υψηλότερα ποσοστά σχολικής διαρροής μεταξύ των Ε.Ε.-27, η αύξηση της συμμετοχής στην επαγγελματική εκπαίδευση βαδίζει παράλληλα με τη μείωση αυτών που εγκαταλείπουν το σχολείο.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί και μια άλλη παράμετρος η οποία υπεισέρχεται και σχετίζεται με το ζήτημα της σχολικής διαρροής, η «επανάκαμψη» του φαινομένου των NEET. Το φαινόμενο αυτό αφορά νέους ηλικίας 16-29 ετών, οι οποίοι δεν σπουδάζουν, δεν εργάζονται και δεν κατάρτιζονται, είναι δηλαδή εκτός οποιασδήποτε διαδικασίας ένταξης (No in Education, Employment or Training).

Έως το 2008 υπήρχε μια σαφής μείωση του ποσοστού των NEET, λόγω της διεύρυνσης της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, αλλά από το 2008 και μετά υπήρξε εκ νέου άνοδος στα ποσοστά των νέων που είναι εκτός εργασίας, σπουδών, κατάρτισης. Για την Ελλάδα χαρακτηριστικό είναι ότι το υψηλότερο ποσοστό NEET, προέρχεται από τους αποφοίτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το δεύτερο μεγαλύτερο προέρχεται από αυτούς που έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση και τέλος από τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.⁶⁴

Το γεγονός ότι στην Ελλάδα το υψηλότερο ποσοστό των NEET προέρχεται από τους αποφοίτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μπορεί να

⁶⁴ NEETs, Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, (2012), European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Luxembourg: Publications Office of the European Union

σχετιστεί και με το ότι οι απόφοιτοι των επαγγελματικών σχολείων μπαίνουν πολύ δυσκολότερα εκ νέου σε επαγγελματική κατάρτιση, αν και οι γνώσεις που έχουν αποκτήσει κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους μπορεί να απαιτωθούν σχετικά γρήγορα σε ένα περιβάλλον που αλλάζει με ραγδαίους ρυθμούς.⁶⁵ Έτσι η «πρώιμη» επαγγελματική εκπαίδευση μπορεί από πλεονέκτημα να μετατραπεί μετά από λίγα χρόνια σε μειονέκτημα, αφού θα έχει αχρηστευθεί σχετικά γρήγορα αν δεν «επικαιροποιηθεί» μέσα από προγράμματα δια βίου μάθησης. Χαμηλή ανεργία των νέων σήμερα, μπορεί να δημιουργήσει ανεργία στους μεγαλύτερης ηλικίας εργαζόμενους αύριο.

5.6 Συνεργασία των κοινωνικών εταίρων

Όπως τονίστηκε κατά την περιγραφή του δυϊκού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης στη Γερμανία, ένα από τα βασικά συστατικά της επιτυχίας του είναι η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, του κράτους, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, των τοπικών-περιφερειακών κοινωνιών και αρχών. Μια συνεργασία, βέβαια, η οποία χρειάστηκε αρκετό χρόνο/νια για να εξελιχθεί στη σημερινή μορφή της.

Στην Ελλάδα, κατά την τελευταία δεκαετία, έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες συνέργειας των κοινωνικών εταίρων στο πλαίσιο, κυρίως, ευρωπαϊκών προγραμμάτων (π.χ. επαγγελματικά περιγράμματα), ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών (Equal, Progress), αλλά και δικτύων όπως το ΕΣΕΕΚΑ (Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση) και πιο πρόσφατα το Συμβούλιο Δια Βίου Μάθησης. Ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις το σχήμα ή διαλύεται ή η λειτουργία του ατονεί με την ολοκλήρωση του εκάστοτε προγράμματος.

Είναι αλήθεια, ότι ο πρόσφατος νόμος 4186/2013 για τη ρύθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης, ενθαρρύνει τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων μέσω των προτάσεων που καλούνται να υποβάλλουν για τις παρεχόμενες ειδικότητες που προσφέρονται στα επαγγελματικά λύκεια. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι *«Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, τα δημόσια Επαγγελματικά Λύκεια παρέχουν ειδικότητες, οργανώνουν τμή-*

⁶⁵ Βλέπε μελέτες Υπουργείου Παιδείας 2008 και 2011.

ματα, σύμφωνα με τις εθνικές και περιφερειακές ανάγκες της εθνικής οικονομίας, τις προτάσεις των Περιφερειακών Επιτροπών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, της Γ.Σ.Ε.Ε. και της Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε, των Επιμελητηρίων και των Επιστημονικών Ενώσεων και τις προτάσεις του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και του Ο.Α.Ε.Δ., του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, των Υπουργείων Υγείας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τουρισμού, Πολιτισμού και Αθλητισμού και Ναυτιλίας και Αιγαίου».⁶⁶

Παρόλα αυτά, δεν προσδιορίζεται πως θα επιτευχθεί αυτό, μέσα από ποια διαδικασία, ποια θα είναι η συμμετοχή του κάθε εταίρου. Ερωτήματα που, τελικά, αφήνουν μετέωρο το βήμα της ουσιαστικής συμμετοχής τους, στην αλυσίδα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Οπωσδήποτε, μια συστηματική συνεργασία δεν μπορεί να είναι το αποτέλεσμα μιας εσπευσμένης ρύθμισης.⁶⁷ Απαιτεί ένα μακροχρόνιο, θεσμοθετημένο διάλογο μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων, προκειμένου να επιτευχθεί μια όσο το δυνατόν καλύτερη εναρμόνιση προσφοράς και ζήτησης δεξιοτήτων και εργασίας. Η επίτευξη του στόχου αυτού, σ' ένα οικονομικό και εργασιακό περιβάλλον το οποίο βρίσκεται σε διαδικασία όχι μόνο ριζικής αναδιάρθρωσης, αλλά και πρωτοφανούς ύφεσης αποτελεί ένα πρόβλημα για δυνατούς λύτες!!

5.7 Χρηματοδότηση της μαθητείας

Μία άλλη σημαντική παράμετρος η οποία θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την εφαρμογή του δυϊκού συστήματος στην Ελλάδα είναι και η χρηματοδότησή του. Στη Γερμανία, τόσο οι ρόλοι όσο και η οικονομική συνεισφορά του κάθε μέρους-εταίρου που συμμετέχει στο δυϊκό σύστημα εκπαίδευσης είναι καθορισμένη. Βάσει της συμφωνίας που υπάρχει σημαντικό μέρος του κόστους της επαγγελματικής εκπαίδευσης, όπως είναι η μισθοδοσία των μαθητευόμενων, καλύπτεται από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις στις οποίες εκπαιδεύονται. Αυτή η «δέσμευση» είναι ταυτόχρονα και μία αναγνώριση από τον επιχειρηματικό κόσμο, ως προς το ότι η μαθητεία, η πρακτική άσκηση αποτελεί μια σημαντική επένδυση για την επιχείρησή τους.

⁶⁶ Νόμος 4186/2013, Κεφ. Β' άρθρο 8, σελ. 3116

⁶⁷ The Economist (2013).

Σε πολλές χώρες και όχι μόνο στην Ελλάδα, το ερώτημα για το ποιος πληρώνει την εκπαίδευση και την κατάρτιση των μαθητευόμενων και εργαζομένων, αποτελεί, χρόνια τώρα, σημείο τριβής, ιδίως για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Σε μια περίοδο όπου κυριαρχούν οι αρνητικοί δείκτες στην οικονομική εξέλιξη, όπως συμβαίνει σήμερα στην Ελλάδα, οι επιχειρηματίες είναι, αφενός πολύ λιγότερο πρόθυμοι να προσφέρουν θέσεις πρακτικής άσκησης και αφετέρου, είναι κάθετα αρνητικοί στην ανάληψη οποιασδήποτε σχετικής δαπάνης. Οι εργοδότες δεν ενδιαφέρονται να επενδύσουν σε νέο ανθρώπινο δυναμικό, τουλάχιστον σε βαθμό που θα έχει, ουσιαστικές επιπτώσεις στη νεανική ανεργία, πόσο μάλλον να καταβάλλουν και ένα μέρος του κόστους υλοποίησης της μαθητείας. Έως σήμερα, όπως προαναφέρθηκε, η κάλυψη του κόστους της μαθητείας προέρχεται από κοινοτικά κονδύλια. Η πρακτική άσκηση των ΕΠΑΣ Μαθητείας του ΟΑΕΔ χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση 2007–2013». Αλλά και η χρηματοδότηση του προγράμματος μαθητείας μεταδευτεροβάθμιου επιπέδου που ξεκίνησε από αυτή την εκπαιδευτική χρονιά και το διαχειρίζεται ο ΟΑΕΔ πραγματοποιείται μέσω συγχρηματοδοτούμενων Πράξεων του ΕΣΠΑ, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση». ⁶⁸

Ωστόσο, αυτή η παράμετρος είναι ιδιαίτερα σημαντική, όχι μόνο στο να δεσμευθούν οι επιχειρηματίες στην κατεύθυνση της συγχρηματοδότησης, αλλά κυρίως στη βιωσιμότητα του εγχειρήματος και στην αναγνώριση του ρόλου της κατάρτισης για υγιή και αναπτυσσόμενη επιχειρηματική δραστηριότητα.

⁶⁸ Όλες οι πρακτικές ασκήσεις που πραγματοποιούνται σε επιχειρήσεις του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, είτε σε ανώτερο δευτεροβάθμιο επίπεδο, είτε σε μεταδευτεροβάθμιο επίπεδο (π.χ. ΙΕΚ, ΚΕΚ), είτε στην τριτοβάθμια εκπαίδευση συγχρηματοδοτούνται από από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση" του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ).

5.8 Η έρευνα για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση

Όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω δεν μπορούν να αναζητήσουν βιώσιμες, προσαρμοσμένες στα ελληνικά δεδομένα λύσεις και δεν μπορούν να εφαρμοστούν με επιτυχία αν δεν υποστηρίζονται με συστηματική έρευνα και μελέτη των πολιτικών για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη μακροπρόθεσμων πολιτικών απαιτούν συνεχή, πολύπλευρη και πολυπαραγοντική έρευνα της αποτελεσματικότητας εφαρμογής τους και τροφοδότηση των πολιτικών με στοιχεία και αποδείξεις. Αν οι ασκούμενες πολιτικές δεν υποστηρίζονται ερευνητικά μπορεί να έχουν αρνητικά αποτελέσματα και να κινούνται στην αντίθετη κατεύθυνση από τον επιθυμητό στόχο.

Σε αρκετές χώρες της Ε.Ε.-27, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, η μελέτη της επαγγελματικής κατάρτισης δεν αποτελεί συστατικό στοιχείο της χάραξης πολιτικής σε αυτό τον τομέα.⁶⁹ Σε άλλες χώρες, όπως στη Γερμανία υπάρχει μία καλά ανεπτυγμένη και θεσμοθετημένη έρευνα για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, βλέπε τη συνεισφορά του Ομοσπονδιακού Ινστιτούτου για την ΕΕΚ, (BIBB)⁷⁰ και ένα εθνικό δίκτυο ερευνητικών κέντρων που μελετά διαφορετικές πτυχές του συστήματος, υποστηρίζει τη καινοτομία και τη συνεχή βελτίωση του. Το Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο συμμετέχει μάλιστα ενεργά σε επίπεδο σχεδιασμού και προτάσεων στο δίκτυο των κοινωνικών εταίρων που αναπτύσσουν το δυϊκό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στη Γερμανία.

Στην Ελλάδα, οι περισσότερες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι αποσπασματικές και εντάσσονται στις υποχρεώσεις-παραδοτέα κοινοτικών προγραμμάτων. Αυτό έχει ως συνέπεια να αξιοποιούνται από ελάχιστα έως καθόλου από τις αρμόδιες αρχές, αφού δεν εντάσσονται σε ένα μόνιμο μηχανισμό έρευνας, παρακολούθησης και μελέτης του τοπίου της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η ανεπαρκής και αποσπασματική επιστημονική υπο-

⁶⁹ CEDEFOP, (2011).

⁷⁰ Bundesinstitut für Berufsbildung (BIBB), Federal Institute for Vocational Education and Training (BIBB), <http://www.bibb.de/en/65816.htm>.

στήριξη επηρεάζει και την πορεία οποιασδήποτε προσπάθειας μεταρρύθμισης ή μερικής αλλαγής στον τομέα αυτό.⁷¹ Για παράδειγμα, η εφαρμογή του δυϊκού συστήματος στην Ελλάδα, χωρίς την κατάλληλη και συστηματική επιστημονική υποστήριξη αλλά και μελέτη των ιδιοτεροτήτων που εμπεριέχει η μεταφορά ενός συστήματος από ένα περιβάλλον σε ένα άλλο, μπορεί να οδηγήσει σε μοιραίες στρεβλώσεις και εν τέλει αποτυχία του.

Βέβαια, σε αυτή την ενδυνάμωση της επιστημονικής υποστήριξης, πρέπει να συμβάλλουν όλοι όσοι εμπλέκονται στην αλυσίδα της εκπαίδευσης κατάρτισης, από το Υπουργείο Παιδείας και το Υπουργείο Εργασίας με τους αρμόδιους φορείς τους (π.χ. ΕΟΠΠΕΠ, ΕΙΕΑΔ), έως τους κοινωνικούς εταίρους και συνδικαλιστικούς φορείς εργαζομένων και εργοδοτών.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η σύνδεση της εκπαίδευσης των νέων, γενικής και επαγγελματικής, με τις παραγωγικές ανάγκες και συνθήκες της χώρας, δεν είναι εύκολος, αυτονόητος ή ακόμα αποδεκτός από όλους στόχος. Η συνάντηση δύο διαφορετικών «κόσμων», αυτόν της «παιδείας» και αυτόν της «αγοράς», δημιουργεί τόσο «τεχνικά» όσο και ιδεολογικά ζητήματα. Από το πώς δηλαδή θα επιτευχθεί κάτι τέτοιο, έως το εάν η εκπαίδευση, κυρίως, στις νεαρές ηλικίες μπορεί να «προσδένεται» στις απαιτήσεις και ανάγκες της «αγοράς».

Ωστόσο, με αφορμή, ένα κρίσιμο εθνικό και ευρωπαϊκό πρόβλημα, αυτό της νεανικής ανεργίας,⁷² η σύνδεση «αγοράς» και εκπαίδευσης αναδείχθηκε πιο επίκαιρη από ποτέ. Μάλιστα, για την επίτευξή της, προτάσσεται ένα συγκεκριμένο μοντέλο, το γερμανικής έμπνευσης «δυϊκό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης», ως το πλέον κατάλληλο για να «θεραπευτεί» η νεανική ανεργία και να «γεφυρωθεί» εγκαίρως το χάσμα μεταξύ εκπαίδευσης και απασχόλησης.

Στο παρόν άρθρο, επιχειρήθηκε, η προσέγγιση του συστήματος αυτού καθώς και σημαντικών ζητημάτων που ανακύπτουν από την εφαρμογή

⁷¹ Ιωαννίδου Α. & Σταύρου Σ., (2013).

⁷² Ο Βρετανός υπουργός για την Ευρώπη, κ. Λίντινγκτον επισημαίνει ότι «η ανεργία των νέων είναι μια ανθρώπινη τραγωδία και όχι απλώς μια οικονομική στατιστική», Καθημερινή, 6/11/2013, στο <http://news.kathimerini.gr/>

του στο ελληνικό περιβάλλον. Η προσέγγιση ανέδειξε τις ακόλουθες διαπιστώσεις, τις οποίες μπορούμε να διακρίνουμε σε δύο επίπεδα :

Στο 1^ο επίπεδο καταγράφονται τα εξής:

⇒ πρόκειται για ένα σύστημα το οποίο εφαρμόζεται και στις δύο χώρες, (και όχι μόνο), εδώ και αρκετές δεκαετίες

⇒ στη Γερμανία η μακρόχρονη περίοδος συστηματικής εφαρμογής του πλαισιώθηκε από πολιτική συναίνεση, ισχυρό θεσμικό πλαίσιο, διευρυμένες και θεσμοθετημένες συνεργασίες από όλο το φάσμα των εμπλεκόμενων και ισχυρή επιστημονική υποστήριξη,

⇒ στην Ελλάδα, η εφαρμογή της μαθητείας, άλλαζε συχνά κατεύθυνση, ονομασίες και θεσμικό πλαίσιο, παρέμενε σταθερά υπόθεση της κεντρικής κυβέρνησης με ελάχιστα και αποσπασματικά «ανοίγματα» στην «αγορά» και δεν είχε μια σταθερή, διαχρονική επιστημονική υποστήριξη

⇒ στη Γερμανία η αναγνώριση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ως προσόν για την επιχείρηση και ως απαραίτητο εφόδιο για την είσοδο και εξέλιξη στην αγορά εργασίας συμβάλλει στην ευρεία αποδοχή της τόσο από την κοινωνία, όσο και από τον επιχειρηματικό κόσμο. Αυτό, αποτυπώνεται αφενός στο ότι οι επιχειρηματίες και η πολιτεία συμμετέχουν στο κόστος επαγγελματικής εκπαίδευσης, αφετέρου στα υψηλά, σχετικά και συγκριτικά, ποσοστά των νέων που ακολουθούν αυτή την εκπαιδευτική διαδρομή.

⇒ Στην Ελλάδα, η μη αναγνώριση της κατάρτισης και εν γένει της διά βίου μάθησης, ως σημαντικού πλεονεκτήματος για την επιχειρηματικότητα αλλά και για την εργασιακή πορεία ενός ατόμου, στιγμάτισαν την επαγγελματική εκπαίδευση ως δευτερεύουσα – κατώτερη από τη γενική εκπαίδευση. Αυτό αποτυπώνεται στο ότι οι επιχειρηματίες δεν συμμετέχουν στο κόστος της μαθητείας (όλα συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ), στο ότι ο αριθμός των νέων που παρακολουθούν αυτή την εκπαίδευση είναι συντριπτικά κατώτερος από αυτούς της γενικής εκπαίδευσης και μάλιστα με τάση συνεχούς μείωσης

⇒ στη Γερμανία, η αποδοχή του συστήματος οφείλεται, κατά ένα μεγάλο μέρος στη δομή της αγοράς, κυρίως στις βιομηχανίες και στις μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες και ανάγκες έχουν σε καταρτισμένο προσωπικό και τη δυνατότητα να πληρώσουν γι αυτό,

⇒ στην Ελλάδα όπου κυριαρχούν οι πολύ μικρές, οικογενειακές, επιχειρήσεις, τα περιθώρια πρόσληψης νέου προσωπικού, εξέλιξης του αλλά και κάλυψης του κόστους γι' αυτό, είναι από εξαιρετικά περιορισμένες έως μηδαμινές

Στο 2^ο επίπεδο, ωστόσο, καταγράφονται περαιτέρω τα ακόλουθα:

⇒ και στις δύο χώρες οι απόφοιτοι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης έχουν πολύ καλύτερα ποσοστά απασχόλησης από τους απόφοιτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στη Γερμανία μάλιστα, παρατηρείται ότι τα τελευταία χρόνια μειώνεται ο αριθμός των ατόμων που επιλέγουν επαγγελματική εκπαίδευση και αυξάνεται αυτός που ακολουθεί την πανεπιστημιακή πορεία. Αυτό μπορεί να συσχετισθεί με διάφορους παράγοντες όπως α) τα Πανεπιστήμια έγιναν ποιο «προσιτά» σε μεγαλύτερο πληθυσμό, ως συνέπεια της διαδικασίας της Μπολόνια, ⁷³ β) οι απαιτήσεις της αγοράς εργασίας αλλάζουν ραγδαία, άρα η αρχική επαγγελματική εκπαίδευση δεν είναι αρκετή για να παραμείνει κάποιος στην αγορά, αλλά χρειάζεται διά βίου κατάρτιση, γ) η είσοδος ως μαθητευόμενος/η και η παραμονή ως εργαζόμενος/η σε μια επιχείρηση γίνονται όλο και πιο δύσκολες γιατί, από τη μια αυξάνονται οι απαιτήσεις των επιχειρηματιών και από την άλλη μειώνεται η προσφορά θέσεων μαθητείας

⇒ δεν φαίνεται να υπάρχει μια γραμμική σχέση ανάμεσα στην επαγγελματική εκπαίδευση και την αύξηση της απασχόλησης των νέων. Αυτό σχετίζεται πολύ περισσότερο με την οικονομική ευρωστία της χώρας, παρά με τα ποσοστά των νέων στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, το οποίο είναι μάλλον αναμενόμενο αφού η μαθητεία και πολύ περισσότερο η απασχόληση εξαρτάται από υγιές και αισιόδοξο επιχειρηματικό περιβάλλον. Σε ένα περιβάλλον με αρνητι-

⁷³ The Bologna Process .

κούς δείκτες και δυσοίωνες οικονομικές προβλέψεις, όπως στην Ελλάδα σήμερα, οι επιχειρήσεις τείνουν να συρρικνώσουν, στην καλύτερη περίπτωση να διατηρήσουν, το ανθρώπινο δυναμικό τους και όχι να υποδέχονται νέο. Ως εκ τούτου προκύπτει το ερώτημα του κατά πόσο είναι δυνατή η εφαρμογή του κατά την τρέχουσα περίοδο στην Ελλάδα.

⇒ και στις δύο χώρες η μείωση των ποσοστών των μαθητών/τριών στην επαγγελματική εκπαίδευση δεν συνοδεύτηκε από αύξηση της σχολικής διαρροής. Στην Ελλάδα μάλιστα η σχολική διαρροή μειώθηκε παράλληλα με την αύξηση του ποσοστού των μαθητών/τριών στη γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Το δυϊκό σύστημα εκπαίδευσης, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να θεωρηθεί πανάκεια για την αντιμετώπιση της νεανικής ανεργίας αλλά και να επιτύχει, σε μια οικονομία η οποία βρίσκεται στη δίνη της ύφεσης. Η δημιουργία θέσεων εργασίας, η αναθέρμανση της επιχειρηματικότητας, με την ανασυγκρότηση της οικονομίας της χώρας, αποτελεί προϋπόθεση για οποιαδήποτε πολιτική αύξησης της απασχόλησης των νέων, αλλά και προσδιορισμού της ζήτησης σε δεξιότητες και σε εκπαιδευμένο προσωπικό.

Και βέβαια, η προοπτική της επαγγελματικής εκπαίδευσης δεν μπορεί να ειπωθεί ανεξάρτητα από τους γενικότερους στόχους της παιδείας και του εκπαιδευτικού συστήματος σε μια χώρα, η οποία αποτελεί μέρος, ενός «παγκόσμιου χωριού», μιας «παγκόσμιας κοινότητας».

Εάν δεν ληφθούν σοβαρά υπόψη τα παραπάνω, η Ελλάδα θα συνεχίσει να παράγει (;) «παραπανίσιο εργατικό δυναμικό με προσόντα»⁷⁴ το οποίο θα μεταναστεύει (**brain drain**) για να εξασφαλίσει, τουλάχιστον τα προς το ζην.

⁷⁴ Καραμεσίνη Μ., (2013).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

“Ανακοινωθέν της Μπριζ σχετικά με την ενισχυμένη ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης περίοδος 2011-2020”, Ανακοινωθέν των ευρωπαϊκών Υπουργών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, των ευρωπαϊκών κοινωνικών φορέων και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Συνεδρίαση της Μπριζ στις 7 Δεκεμβρίου 2010 για την επανεξέταση της στρατηγικής προσέγγισης και των προτεραιοτήτων της διαδικασίας της Κοπεγχάγης για τα έτη 2011-2020.

Agenda for “New Skills for Jobs”. Πρωτοβουλία της Ε.Ε. για την επίτευξη των στόχων της Ε.Ε. έως το 2020, για την απασχόληση, τη σχολική διαρροή, την εκπαίδευση και κατάρτιση των νέων, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=958&langId=en>

Βακαλόπουλος Γ., (2013), «Εδώ Αυστρία: Στον ΟΑΕΔ μας», *Protagon* (24/09/2013), <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.antapokrites&id=27880>

Cedefop, (2013), “Πώς να βοηθήσουμε τους νέους να παραμείνουν στην [επαγγελματική] εκπαίδευση και κατάρτιση”, *Ενημερωτικό Σημείωμα*, Δεκέμβριος 2013, ISSN 1831-2462.

Cedefop, (2013), «Επιστροφή στη μάθηση, επιστροφή στην Εργασία», *Ενημερωτικό Σημείωμα*, Οκτώβριος 2013, ISSN 1831-2462.

Cedefop, (2012), “From education to working life. The labour market outcomes of vocational education and training”, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

CEDEFOP, REFERNET, (2012) “VET in Europe - Country Report Germany”, 10th edition, 11/2012, Germany- BiBB.

Cedefop, (2011), “The benefits of vocational education and training”, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cedefop, (2010), «Employer provided, vocational training in Europe», *Research Paper*, no 2, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Council of the European Union, (2013), “Council Conclusions on investing in education and training - a response to Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes and the 2013 Annual Growth Survey”, 3221st EDUCATION, YOUTH, CULTURE and SPORT Council meeting, Press Office, Brussels.

Dybowski G., (2005), “The Dual Vocational Education and Training System in Germany”, BiBB, Federal Institute for Vocational Education and Training, http://www.bibb.de/dokumente/pdf/a23_internationales_dybowski-taiwan_april-05.pdf

Dorner C., (2012), “Dual Is Better – Vocational Training in Germany”, <http://www.goethe.de/wis/fut/ein/en9657537.htm>.

Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθησης Δράσεων ΕΚΤ (ΕΥΣΕΚΤ), (2013), «Σχέδιο Δράσης για την ενίσχυση της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας των Νέων», Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινωνικών & Άλλων Πόρων, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας.

ΕΛΣΤΑΤ, Φεβρουάριος 2013, Δελτίο Τύπου, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO02_DT_MM_02_2013_01_F_GR.pdf.

ΕΛΣΤΑΤ, (2014), «Η ελληνική οικονομία», Αθήνα.

Eichhorst W., Hinte H., Rinne U., (2013), “Youth Unemployment in Europe: What to Do about It?”, IZA Policy Paper No. 65, IZA, Bonn.

Dr. Euler D., (2013), “Germany’s dual vocational training system: a model for other countries?”, Bertelsmann Stiftung, Gütersloh, Germany.

European Commission, (2013), “Education and training in Europe 2020”, Eurydice Report, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, Eurydice and Policy Support, Brussels.

European Commission, (2013), “Adult and continuing education in Europe: Using public policy to secure a growth in skills”, Directorate-General for Research & Innovation, Directorate B -- European Research Area, Unit B.5 -- Social Sciences and Humanities, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

European Commission, (19.6.2013), Final Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, COM(2013) 447, «Working together for Europe's young people. A call to action on youth unemployment», http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/archives/2013/06/pdf/3en.pdf

European Commission, (2012), «Education and Training Monitor 2012», Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, (2012), “NEETs Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe”, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EUROSTAT, 2013, News release euro indicators, 70/2013-30 April 2013.

EUROSTAT, 2.3.7.2-r1943-2013-06-14 (PROD) Online support Legal Notice, Unemployment rate by age group, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec460&plugin=1>

EVBB& SOLIDAR, (2013), “Work-based Vocational Training. A Model for Success”, Linz, Austria, http://www.solidar.org/IMG/pdf/evbb_positionspapier_en.pdf.

Federal, Ministry of Education and Research, “Dual Training at a Glance”, <http://www.scribd.com/doc/146536560/Germany-Dual-Training-at-a-Glance-Federal-Ministry-of-Education-and-Research>.

Federal Ministry of Education and Research, “Vocational Education and Training - Practically Unbeatable”, <http://www.bmbf.de/en/544.php>.

Federal Ministry of Education and Research, “International Vocational Training Cooperation: Success in Education Export”, (18.06.2013), <http://www.bmbf.de/en/17127.php>

Géhin J.-P., Méhaut P., (1995), «The German Dual System: A Model for Europe?» Industrielle Beziehungen, 2. Jg., Heft 1, σελ. 64-81, http://www.rhverlag.de/ArchivIndB/1_95_Gehin_Mehaut.pdf

Hippach-Schneider U., Krause M., Woll C., (2007), “Vocational education and training in Germany. Short description”, Cedefop Panorama series; 138, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Ιακωβίδης Γ., (1997), «Η τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση στην Ελλάδα: Προσέγγιση μέσα από τη σύγκριση του Ελληνικού και του Γερμανικού Συστήματος», Gutenberg, Παιδαγωγική Σειρά, Αθήνα.

IME-ΓΣΕΒΕΕ, (2012), «ΜΜΕ στην Ελλάδα», <http://www.imegseevee.gr/statistics/555-2012-10-23-10-15-20>.

Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης, 2^ο μέρος, 1951-1963, <http://www.eduportal.gr/>

Ιωαννίδου Α., και Σταύρου Σ., (2013), «Προοπτικές μεταρρύθμισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα», Friedrich-Ebert-Stiftung Department of Western Europe / North America, Hiroshimastraße 28 | 10785 Berlin | Germany.

Ιωαννίδου Α., (2013), «Προκλήσεις και προοπτικές για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα», *Capital + Vision*, <http://www.capitalvision.gr/img/03%20IOANNIDOU.pdf>.

Ιωαννίδου Α., (2013), Συνέντευξη στην ελληνική ιστοσελίδα του GOETHE INSTITUT <http://www.goethe.de/ins/gr/lp/kul/dug/pok/bub/el11928300.htm>.

ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, (2013), «Σύνδεση της Επαγγελματικής Κατάρτισης με την Απασχόληση», Έργο «Προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης για το Ανθρώπινο Δυναμικό του Ιδιωτικού Τομέα», Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση", συγχρηματοδότηση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και εθνικοί πόροι.

ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, Δελτίο Τύπου, 18/11/2013 για την έρευνα «Σύνδεση της Επαγγελματικής Κατάρτισης με την Απασχόληση», <http://www.kanep-gsee.gr/ereynes-meletes-edoseis/ypo-ekseliksi-ereynes/>.

Καραμεσίνη Μ., (2013), «Νέοι, δικαιώματα και πολιτικές της κρίσης: άμεσα θύματα, χαμένες γενιές;», εισήγηση στην ανοιχτή συζήτηση του ΕΙΕΑΔ με θέμα: «Η ανεργία των νέων στην περίοδο της οικονομικής κρίσης: δεδομένα και προοπτικές», ΕΙΕΑΔ, Αθήνα, www.eiead.gr

Koudahl D. P., (2010), «Vocational education and training: dual education and economic Crises», *Procedia Social and Behavioral Sciences* 9, 1900–1905, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042810025267>.

Le Mouillour I., (2013), "Vocational education and training systems in Europe. Diversity in one. A comparative perspective", Federal Institute for Vocational Education and Training (BIBB), Bonn.

Νόμος Υπ' Αριθμ. 4504/1966, (Α./ 57 /14-03-1966), «Περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων των της εργατικής νομοθεσίας και περί ετέρων των διατάξεων», ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α', Διατάξεις εργατικής νομοθεσίας, Άρθρον 1, παρ.4.

Νόμος Υπ' Αριθμ. 576/1977, (ΦΕΚ 102/13-04-1977), «Περί οργάνωσης και διοικήσεως της Μέσης και Ανωτέρας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως».

Νόμος Υπ' Αριθμ. 1566/1985, (ΦΕΚ 167/30-09-1985) «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις».

Νόμος Υπ' Αριθμ. 2640/98, (ΦΕΚ 206/Α), «Δευτεροβάθμια τεχνική –επαγγελματική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις».

Νόμος Υπ' Αριθμ. 3475/2006, (ΦΕΚ 146 Α/13-7-2006), «Οργάνωση και λειτουργία της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»

Νόμος Υπ' Αριθμ. 4172/2013, (ΦΕΚ 167/23-7- 2013), «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις» ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' Διατάξεις Αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Άρθρο 82, «Κατάργηση ειδικοτήτων κατά κλάδο και κατηγορία του προσωπικού της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»

Νόμος Υπ' Αριθ. 4186/2013 (ΦΕΚ 193), «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις».

OECD, Directorate for Education, Education and Training Policy Division, (2010) «Vocational Education and Training in Germany Strengths, Challenges and Recommendations», <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/45938559.pdf>

Παιδούση Χ., (2013), «Επαγγελματική Κατάρτιση στην Περίοδο της Οικονομικής Κρίσης», Ετήσια Έκθεση 2012, Εργασία και Απασχόληση στην Ελλάδα, ΕΙΕΑΔ.

Παπαγεωργίου Γ., (1986), «Η Μαθητεία στα Επαγγέλματα (16ος-20ός αι.)», Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα.

Schneeberger, A., (2011), “EQF assigned occupational profiles and curricula: EQF in the dual system approach in Austria”, ibw (AT), http://project-predict.eu.dd23306.kasserver.com/fileadmin/user_upload/files/EQFpredict_bestpractice_AT.pdf.

Schulz R., (CEO), (2013), “The Dual System in Germany”, Hamburg Institute for Vocational Education and Training, Hamburg.

Schulz M., President of the European Parliament, Speech to the European Council, 22/05/2013, the <http://www.europarl.europa.eu/>

Spöttl, G., Windelband L., (2013), «Innovations in Vocational Education and Training – a Successful Paradigm Shift within the Dual System in Germany», Institut Technik und Bildung (ITB), Universität Bremen, Forschungsberichte 52/2013, März 2013.

Tremblay D.-G., and le Bot I., (2003) “The German dual apprenticeship system analysis of its evolution and present challenges”, Research note no 2003-4A, Chaire de recherche du Canada sur les enjeux socio-organisationnels de l'économie du savoir, Télé-université Université du Québec, February 2003.

The Bologna Process - Towards the European Higher Education Area, <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/about/>

The Economist, (01/06/ 2013), “German education and training, Einneuer Deal?, Germany's vaunted dual-education system is its latest export hit», | BERLIN | From the print edition, <http://www.economist.com/news/europe/21578656-germanys-vaunted-dual-education-system-its-latest-export-hit-ein-neuer-deal>.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2008), «Έρευνα Απασχόλησης Αποφοίτων Ανώτερου Κύκλου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΤΕΕ-ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ)». Έργο: «Ανάπτυξη Παρατηρητηρίου Μετάβασης Αποφοίτων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Αγορά Εργασίας». Ομάδα Έργου: Γκλαβιάς Σωτήριος, Ραγιαδάκος Χρήστος, Καρβέλης Ιωάννης, Ρουσέας Παναγιώτης, Βρετάκου Βασιλεία

Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, (2011), «Αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης στα ΕΠΑΛ–ΕΠΑΣ με την ανάπτυξη και αξιοποίηση εργαλείων ΤΠΕ στο πλαίσιο εφαρμογής των εκπαιδευτικών πολιτικών & παρεμβάσεων του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων», Ενότητα Εργασίας 2, Επιστημονική σχεδίαση και διενέργεια έρευνας, Παραδοτέο Π2.3 Τελική Έκθεση, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» (ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»), Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ» 2007-2013, <http://www.minedu.gov.gr/>

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Δελτίο Τύπου, 17/07/2013, σχετικά με την ομιλία του Υφυπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, κ. Συμεών Κεδικογλου, στην Ολομέλεια της Βουλής για τα ζητήματα παιδείας στο πολυνομοσχέδιο του Υπουργείου Παιδείας <http://www.minedu.gov.gr/grafeio-typou-kai-dimosion-sxeseon-main/deltia-typou-main/9908-17-07-13.html>

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, (2013), « Αποφάσεις – Συμπεράσματα (αρ. 26), της επιτροπής παρακολούθησης του Ε.Π. «Ανάπτυξη ανθρωπίνου δυναμικού» κατά την 6η συνεδρίαση της 10ης Δεκεμβρίου 2013, Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών & Άλλων Πόρων, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», <http://www.epanad.gov.gr/default.asp?pid=19&la=1>.

Φωτόπουλος Ν., (05/01/2014), «Νέοι και επαγγελματική κατάρτιση», enetΕλευθεροτυπία, <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=407849>

UNESCO-UNEVOC, TVET ipedia ,
http://www.unevoc.unesco.org/tvetipedia.0.html?&tx_drwiki_pi1%5Bkeyword%5D=dual%20system

"Vocational Education and Training in Europe – Perspectives for the Young Generation", Memorandum on Cooperation in Vocational Education and Training in Europe Berlin, 10-11 December 2012,
http://www.bmbf.de/pubRD/memorandumvocational_education_and_training_2012.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I: Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες - γερμανικό μοντέλο

Ως προς τις Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί σχετικά με την αντιμετώπιση της νεανικής ανεργίας ενδεικτικά αναφέρονται:

- ⇒ Η «**Νέα Συμφωνία**» (**New Deal**) που υπογράφηκε στις αρχές του 2013, μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας και περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την υποστήριξη της μαθητείας, της σύνδεσης δηλαδή εκπαίδευσης/κατάρτισης με την εργασία. Σύμφωνα με αυτό το σχέδιο, η Γερμανία θα παρέχει την τεχνογνωσία σχετικά με το «σύστημα της δυϊκής μαθητείας» ή δυϊκής επαγγελματικής κατάρτισης (dual system of VET).
- ⇒ Η «**Εγγύηση για τους Νέους**» (**Youth Guarantee**) πρωτοβουλία η οποία επιδιώκει να διασφαλίσει ότι οι νέοι έως 25 ετών έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε καλές θέσεις εργασίας, αλλά και πρόσβαση σε συνεχιζόμενη εκπαίδευση, μαθητεία ή πρακτική άσκηση εντός τεσσάρων μηνών από τη στιγμή που τελειώνουν/εγκαταλείπουν το σχολείο ή χάνουν τη δουλειά τους. Για την άμεση αντιμετώπιση του κρίσιμου αυτού ευρωπαϊκού προβλήματος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει μάλιστα να διατεθούν, άμεσα, το διάστημα 2014-2015, τα 6 δισ. ευρώ που προορίζονται για την καταπολέμηση της ανεργίας των νέων, αντί να κατανεμηθούν στην επόμενη επταετή χρηματοδοτική περίοδο της ΕΕ, όπως είχε αρχικά σχεδιαστεί.⁷⁵
- ⇒ Η «**Ευρωπαϊκή συμμαχία για θέσεις μαθητείας**»⁷⁶ (**European Alliance for Apprenticeships**) αποτελεί την πιο πρόσφατη πρωτοβουλία (Ιούλιος 2013) σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στην προσπάθεια καταπολέμησης της ανεργίας των νέων. Αντικείμενο της είναι η βελτίωση της ποιότητας και της προσφοράς θέσεων μαθητείας σε όλη την Ε.Ε. μέσω μιας ευρείας σύμπραξης παραγόντων της αγοράς εργασίας και της εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζει τις εθνικές μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούν στη δημιουργία ή την ενίσχυση των προγραμμάτων μαθητείας, μέσα από τη συνέργεια δημόσιων αρχών, επιχειρήσεων, συνδικάτων, εμπορικών επιμελητηρίων, παρόχων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, υπηρεσιών απασχόλησης και εκπρο-

⁷⁵ European Commission, 19.6.2013.

⁷⁶ http://ec.europa.eu/education/apprenticeship/index_en.htm

σώπων των νέων. Η «Συμμαχία» έχει την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Προεδρίας του Συμβουλίου Υπουργών της ΕΕ, αλλά και των συνδικαλιστικών οργανώσεων και των ενώσεων των εργοδοτών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η χρηματοδότηση της προβλέπεται να γίνει από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, την πρωτοβουλία για την απασχόληση των νέων και το Erasmus+, το νέο πρόγραμμα της ΕΕ για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη νεολαία.

Οι ανωτέρω πρωτοβουλίες στην παρούσα οικονομική συγκυρία αποτυπώνουν με ανάγλυφο τρόπο τις αντιλήψεις και στάσεις των ευρωπαίων υπευθύνων και των ευρωπαϊκών οργάνων, για τη σημασία αλλά και τον τρόπο της σύνδεσης επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης με την αγορά εργασίας. Όπως έχει αναφερθεί αναλυτικά σε σχετικό άρθρο,⁷⁷ από τη «Στρατηγική της Λισαβόνας» το 2000 έως σήμερα, κομβικό σημείο των ευρωπαϊκών πολιτικών για την απασχόληση, την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα αποτελεί η καλύτερη αντιστοίχιση ανάμεσα στην επαγγελματική κατάρτιση, την εκπαίδευση γενικότερα, με τις «ανάγκες» της οικονομίας/αγοράς. Η αντιστοίχιση αυτή θεωρείται, ότι παίζει καθοριστικό ρόλο και στη μείωση της ανεργίας. Το γεγονός, μάλιστα, ότι τα ποσοστά νεανικής ανεργίας είναι από τα χαμηλότερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο στις χώρες όπου η σχέση εκπαίδευσης-εργασίας θεωρείται εξαιρετικά επιτυχημένη, όπως η Γερμανία και η Αυστρία, ενισχύει ακόμα περισσότερο αυτή την αντίληψη και οδηγεί πολλές χώρες, μεταξύ των οποίων και την Ελλάδα, στην υιοθέτηση επιτυχημένων μοντέλων για την αντιμετώπιση της κρίσης στην εσωτερική αγορά εργασίας.

⁷⁷ Παϊδούση Χ., (2013).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΕΠΑΛ & Σχολές Μαθητείας στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα*

ΤΑ ΕΠΑΛ & ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ									
ΕΠΙΠΕΔΟ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ				ΗΛΙΚΙΑ				
8	Διδακτορικό					Μη Υποχρεωτική Εκπαίδευση			
	Μεταπτυχιακό								
	Πανεπιστήμια -ΤΕΙ								
5	Ανώτερες Σχολές <ul style="list-style-type: none"> - Ανώτερες Σχολές Δραματικής Τέχνης - Ανώτερες Σχολές Χορού - Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης - Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές - Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού - Ανώτερες Σχολές Υπαξιωματικών του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας - Ανώτερη Σχολή Αστυφυλάκων 								
	4	Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση	«Μαθητεία» ΟΑΕΔ Μονοετής διάρκεια				Μη τυπική εκπαίδευση	ΙΕΚ	
3		Δευτεροβάθμια τυπική Εκπαίδευση	Γενικό Λύκειο Γ.Ε.Λ.	Επαγγελματικό Λύκειο ΕΠΑ.Λ			Μη τυπική εκπαίδευση	Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης ΣΕΚ	18
	17								
	16								
2	Γυμνάσιο-Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση				15	Υποχρεωτική εκπαίδευση			
					14				
					13				
1	Δημοτικό Σχολείο -Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση				12	Υποχρεωτική εκπαίδευση			
					11				
					10				
					9				
					8				
					7				
					6				

*Σημειώνεται, ότι, το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων προβλέπεται να ολοκληρωθεί εντός του 2014, οπότε και θα υπάρξει επίσημη αντιστοίχιση σε επίπεδα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: Πίνακες

Πίνακας 1

Εγγεγραμμένοι Μαθητές στα ΕΠΑΛ, ΕΠΑΣ και ΓΕΛ (2000-2013)

ΈΤΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΑΛ-ΕΠΑΣ	ΕΠΑΛ /ΤΕΕ/ΕΠΑΣ ΥΠΕΠΘ	ΕΠΑΣ/ ΤΕΕ Γε-ωργίας	ΕΠΑΣ/ ΤΕΕ Τουρ. Ανάπτυξης	ΕΠΑΣ/ ΤΕΕ Υγείας	ΕΠΑΣ/ΤΕΕ Μαθητείας ΟΑΕΔ	ΣΥΝΟΛΟ ΓΕΛ	% ΓΕΛ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ
2000/01	156.258	132.829	526	980	1.720	20.203			
2001/02	160.451	140.493	420	975	1.859	16.704	230.165	58,92	390.616
2002/03	154.464	132.781	230	1.115	2.075	18.263	238.706	60,71	393.170
2003/04	145.020	123.307	200	1.123	2.232	18.158	233.723	61,71	378.743
2004/05	134.623	113.407	159	1.094	2.195	17.768	235.097	63,58	369.720
2005/06	124.141	104.663	153	1.129	2.241	15.955	238.975	65,81	363.116
2006/07	110.622	90.485	202	1.178	1.990	16.767	232.926	67,81	343.548
2007/08	108.729	91.383	183	1.165	1.972	14.026	239.652	68,79	348.381
2008/09	108.010	89.598	148	1.116	2.086	15.062	241.598	69,10	349.608
2009/10	110.771	93.632	176	1.148	2.208	13.607	247.441	69,07	358.212
2010/11	113.718	97.778	177	1.202	2.337	12.224	247.220	68,49	360.938
2011/12	121.008	105.337	192	1.275	2.457	11.747	248.923	67,28	369.931
2012/13	124.060	108.172	216	1.206	2.678	11.788	248.213	66,67	372.273

Πηγή: ΕΛΣΑΤ, 2014, ίδιοι υπολογισμοί

Πίνακας 2

Καταργούμενες ειδικότητες εκπαιδευτών τον Ιούλιο 2013⁷⁸

α/α	ΠΕ	α/α	ΤΕ	α/α	ΔΕ
1	Μηχανικοί κλωσ/ντουργίας	1	Χημικοί εργαστηρίων	1	Ηλεκτροτεχνίτες
2	Ιατροί	2	Υπάλληλοι γραφείου	2	Μηχανοτεχνίτες
3	Οδοντίατροι	3	Υπάλληλοι λογιστηρίου	3	Ηλεκτρονικοί
4	Φαρμακοποιοί	4	Διακοσμητικής	4	Οικοδόμοι
5	Νοσηλεύτες	5	Γραφικών τεχνών	5	Ηλεκτρ/ητες
6	Τεχνικοί ιατρικών οργάνων	6	Κομμωτικής	6	Τεχνίτες αυτοκινήτων
7	Τεχνολόγοι μουσικής τεχνολογίας	7	Αισθητικής	7	Τεχνίτες ψύξεων (ψυκτικοί)
8	Γραφικών τεχνών	8	Αργυροχρυσοχοΐας	8	Υδραυλικοί
9	Αισθητικής	9	Οδοντοτεχνικής	9	Ξυλουργοί
10	Κομμωτικής	10	Βοηθ. Ιατρ. Και βιολογ.εργ/ριων	10	Κοπτικής-ραπτικής
11	Ιατρικών εργαστηρίων	11	Βοηθοί παιδοκόμοι – βρεφοκόμοι	11	Αργυροχρυσοχοΐας
12	Οδοντοτεχνικής	12	Χειριστές ιατρικών συσκευών	12	Τεχνικοί αμαξωμάτων
13	Κοινωνικής εργασίας			13	Κομμωτικής
14	Νοσηλευτικής				
15	Μαιευτικής				
16	Κλωστοϋφαντουργίας				
17	Ραδιολογίας-ακτινολογίας				

⁷⁸ Νόμος 4172/ 23 -7- 2013

18	Εργασιοθεραπείας			
19	Φυσιοθεραπείας			
20	Γραφιστικής			
21	Διακοσμητικής			
22	Φωτογραφίας			
23	Βρεφονηπιοκόμοι			
24	Δημόσιας υγιεινής			
25	Επισκέπτες υγείας			

Πίνακας 3
% ανεργίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης: 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
ΕΕ-27	7,1	9,0	9,7	9,7	10,5
Βέλγιο	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6
Βουλγαρία	5,6	6,8	10,3	11,3	12,3
Τσέχικη Δημοκρατία	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0
Δανία	3,4	6,0	7,5	7,6	7,5
Γερμανία	7,5	7,8	7,1	5,9	5,5
Εσθονία	5,5	13,8	16,9	12,5	10,2
Ιρλανδία	6,3	11,9	13,7	14,4	14,7
Ελλάδα	7,7	9,5	12,6	17,7	24,3
Ισπανία	11,3	18,0	20,1	21,7	25,0
Γαλλία	7,8	9,5	9,7	9,6	10,2
Ιταλία	6,7	7,8	8,4	8,4	10,7
Κύπρος	3,8	5,5	6,4	7,9	11,9
Λεττονία	8,0	18,2	19,8	16,2	14,9
Λιθουανία	5,8	13,7	17,8	15,4	13,3
Λουξεμβούργο	4,9	5,1	4,6	4,8	5,1
Ουγγαρία	7,8	10,0	11,2	10,9	10,9
Μάλτα	6,0	6,9	6,9	6,5	6,4
Ολλανδία	3,1	3,7	4,5	4,4	5,3
Αυστρία	3,8	4,8	4,4	4,2	4,3
Πολωνία	7,1	8,2	9,6	9,7	10,1
Πορτογαλία	8,5	10,6	12,0	12,9	15,9
Ρουμανία	5,8	6,9	7,3	7,4	7,0
Σλοβενία	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9
Σλοβακία	9,6	12,1	14,5	13,6	14,0
Φιλανδία	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7
Σουηδία	6,2	8,3	8,4	7,5	8,0
Ηνωμένο Βασίλειο	5,6	7,6	7,8	8,0	7,9

Πηγή: EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013

Πίνακας 4
% ανεργίας νέων 18- 25 ετών στην Ε.Ε., 2008-2012.

	2008	2009	2010	2011	2012
ΕΕ-27	15,8	20,1	21,1	21,4	22,9
Βέλγιο	18,0	21,9	22,4	18,7	19,8
Βουλγαρία	11,9	15,1	21,8	25,0	28,1
Τσεχική Δημοκρατία	9,9	16,6	18,3	18,1	19,5
Δανία	8,0	11,8	14,0	14,2	14,1
Γερμανία	10,6	11,2	9,9	8,6	8,1
Εσθονία	12,1	27,5	32,9	22,3	20,9
Ιρλανδία	13,3	24,0	27,6	29,1	30,4
Ελλάδα	22,1	25,8	32,9	44,4	55,3
Ισπανία	24,6	37,8	41,6	46,4	53,2
Γαλλία	19,3	24,0	23,7	22,9	24,7
Κροατία	21,9	25,1	32,6	36,1	43,0
Ιταλία	21,3	25,4	27,8	29,1	35,3
Κύπρος	9,0	13,8	16,6	22,4	27,8
Λεττονία	14,5	36,2	37,2	31,0	28,5
Λιθουανία	12,2	29,0	35,3	32,6	26,7
Λουξεμβούργο	17,3	16,5	15,8	16,4	18,0
Ουγγαρία	19,9	26,5	26,6	26,1	28,1
Μάλτα	12,2	14,4	13,1	13,8	14,2
Ολλανδία	6,3	7,7	8,7	7,6	9,5
Αυστρία	8,0	10,0	8,8	8,3	8,7
Πολωνία	17,2	20,6	23,7	25,8	26,5
Πορτογαλία	20,2	24,8	27,7	30,1	37,7
Ρουμανία	18,6	20,8	22,1	23,7	22,7
Σλοβενία	10,4	13,6	14,7	15,7	20,6
Σλοβακία	19,3	27,6	33,9	33,7	34
Φιλανδία	16,5	21,5	21,4	20,1	19,0
Σουηδία	20,2	25,0	24,8	22,8	23,7
Ηνωμένο Βασίλειο	15,0	19,1	19,6	21,1	21,0

Πηγή:EUROSTAT : Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013,

Πίνακας 5

% μακροχρόνια ανέργων, προσωρινά εργαζόμενων και εργαζόμενων μερικής απασχόλησης σε Γερμανία (Γ) και Ελλάδα (Ε), 2002-2012

	Χώρες	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Άνεργοι	Γ	8.7	9.8	10.5	11.3	10.3	8.7	7.5	7.8	7.1	5.9	5.5
	Ε	10.3	9.7	10.5	9.9	8.9	8.3	7.7	9.5	12.6	17.7	24.3
Μακροχρόνια άνεργοι	Γ	4.2	4.9	5.9	6.0	5.8	4.9	4.0	3.5	3.4	2.8	2.5
	Ε	5.3	5.3	5.6	5.1	4.8	4.1	3.6	3.9	5.7	8.8	14.4
Μερικής απασχόλησης	Γ	20.8	21.7	22.3	24.0	25.8	26.1	25.9	26.1	26.2	26.6	26.7
	Ε	4.4	4.3	4.6	5.0	5.7	5.6	5.6	6.0	6.4	6.8	7.7
Προσωρινής-ορισμένης διάρκειας	Γ	12.0	12.2	12.4	14.2	14.5	14.6	14.7	14.5	14.7	14.7	13.9
	Ε	11.7	11.2	11.9	11.8	10.7	10.9	11.5	12.1	12.4	11.6	10.0

Πηγή: EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013

Πίνακας 6

% εργαζομένων ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, σε Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες- μέλη της Ε.Ε., 2012

Οικονομικός τομέας	Ελλάδα	Γερμανία	Αυστρία	Πορτογαλία
Γεωργία	13,0	1,5	4,9	10,5
Βιομηχανία	16,7	28,2	26,2	25,6
Εμπορικές Υπηρεσίες	42,8	39,7	41,9	35,4
Μη Εμπορικές Υπηρεσίες*	27,5	30,5	27,0	28,5

*Αφορά Δημόσιες Υπηρεσίες, ΜΚΟ, Οικιακό προσωπικό

Πηγή: EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2012

Πίνακας 7

% μεταβολών απασχόλησης στην «επιχειρηματική οικονομία», σε Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες-μέλη της Ε.Ε. , 2010-2012

Χώρες	Βιομηχανία			Κατασκευές			Εμπόριο			Υπηρεσίες		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Ε.Ε.-28	-3,5	0,6	-0,4	-5,3	-2,7	-3,8	-1,1	0,2	-0,1	0,6	1,7	0,7
Γερμανία	-2,4	2,7	2,2	2,1	3,4	1,1	-0,7	1,6	1,2	3,5	3,7	2,0
ΕΛΛΑΔΑ	-7,5	-7,3	-8,2	-9,8	-17,2	-6,3	-3,5	-5,5	-5,8	-3,1	-10,1	-8,9
Αυστρία	-2,1	2,3	1,5	-1,0	2,2	1,6	--	--	--	2,4	2,9	1,3

Πηγή: EUROSTAT, Labour input in industry, construction, trade and services- annual data, percentage change, 2013.

Πίνακας 8
% συμμετοχής ενηλίκων 25-64 ετών σε δράσεις κατάρτισης
2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ε.Ε.-27	9,3	9,4	9,3	9,1	8,9	9,0
Βέλγιο	7,2	6,8	6,8	7,2	7,1	6,6
Βουλγαρία	1,3	1,4	1,4	1,2	1,3	1,5
Δημ Τσεχίας	5,7	7,8	6,8	7,5	11,4	10,8
Δανία	29,1	30,0	31,2	32,5	32,3	31,6
Γερμανία	7,8	7,9	7,8	7,7	7,8	7,9
Εσθονία	7,0	9,8	10,5	10,9	12	12,9
Ιρλανδία	7,6	7,0	6,3	6,8	6,8	7,1
Ελλάδα	2,1	2,9	3,3	3,0	2,4	2,9
Ισπανία	10,4	10,4	10,4	10,8	10,8	10,7
Γαλλία	6,1	6,0	5,7	5,0	5,5	5,7
Κροατία	6,1	6,0	5,7	5,0	5,5	5,7
Ιταλία	6,2	6,3	6,0	6,2	5,7	6,6
Κύπρος	8,4	8,5	7,8	7,7	7,5	7,4
Λετονία	7,1	6,8	5,3	5,0	5,1	6,9
Λιθουανία	5,3	4,9	4,5	3,9	5,7	5,2
Λουξεμβούργο	7,0	8,5	13,4	13,4	13,6	13,9
Ουγγαρία	3,6	3,1	2,7	2,8	2,7	2,8
Μάλτα	6,0	6,2	6,1	6,2	6,5	7,0
Ολλανδία	16,6	17,0	17,0	16,6	16,7	16,5
Αυστρία	12,8	13,2	13,8	13,7	13,4	14,1
Πολωνία	5,1	4,7	4,7	5,2	4,4	4,5
Πορτογαλία	4,4	5,3	6,5	5,8	11,6	10,6
Ρουμανία	1,3	1,5	1,5	1,3	1,6	1,4
Σλοβενία	14,8	13,9	14,6	16,2	15,9	13,8
Σλοβακία	3,9	3,3	2,8	2,8	3,9	3,1
Φινλανδία	23,4	23,1	22,1	23	23,8	24,5
Σουηδία	18,6	22,2	22,2	24,4	24,5	26,7
Ηνωμένο Βασίλειο	20,0	19,9	20,1	19,4	15,8	15,8

Πηγή: EUROSTAT, Εκπαίδευση & Κατάρτιση, 2013

Πίνακας 9

% απασχόλησης ανάλογα με επίπεδο εκπαίδευσης σε Γερμανία (Γ) και Ελλάδα (Ε), 2002-2012

Επίπεδα	Χώρες	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Επίπεδο 0-2 (πρωτοβάθμια έως χαμηλή δευτεροβάθμια εκπαίδευση)	Γ	51.9	51.2	49.2	51.9	54.1	55.0	55.9	55.7	56.0	57.3	57.7
	Ε	57.5	58.8	57.0	57.9	59.6	60.2	60.4	59.8	57.9	53.6	48.2
Επίπεδο 3-4 (ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση)	Γ	70.0	69.1	68.3	69.6	71.4	73.3	74.2	74.1	74.9	76.3	76.7
	Ε	60.9	61.6	63.6	63.2	63.3	63.3	63.8	62.8	61.0	56.7	51.8
Επίπεδο 5-6 (τριτοβάθμια εκπαίδευση)	Γ	83.1	83.0	82.6	82.8	84.2	85.4	85.7	86.3	86.7	87.6	87.6
	Ε	80.7	81.1	81.2	81.0	82.2	81.9	82.1	81.6	78.9	74.1	70.3

Πηγή :EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013

Πίνακας 10

% ανεργίας ανάλογα με επίπεδο εκπαίδευσης σε Γερμανία (Γ) και Ελλάδα (Ε), (2002-2012)

Επίπεδα	Χώρες	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Επίπεδο 0-2 (από πρωτοβάθμια έως χαμηλή δευτεροβάθμια εκπαίδευση)	Γ	15.0	17.7	20.0	20.1	19.8	18.0	16.5	16.7	15.9	13.9	12.8
	Ε	7.4	6.9	8.4	8.3	7.2	7.0	6.8	8.8	11.8	17.0	25.1
Επίπεδο 3-4 (ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση)	Γ	8.7	10.0	11.0	11.0	9.9	8.3	7.2	7.5	6.9	5.8	5.3
	Ε	9.9	9.4	9.7	9.5	8.8	8.2	7.3	9.2	12.6	17.7	24.4
Επίπεδο 5-6 (τριτοβάθμια εκπαίδευση)	Γ	4.3	5.0	5.4	5.5	4.8	3.8	3.3	3.4	3.1	2.4	2.4
	Ε	6.6	6.1	6.9	7.0	6.3	6.0	5.6	6.6	8.7	12.8	17.0

Πηγή :EUROSTAT, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2013

Συντακτική Επιτροπή

Καθηγητής Κ. Π. Αναγνωστόπουλος Πρόεδρος-Γενικός Διευθυντής

Σ. Π. Γαβρόγλου, PhD Διευθυντής

Ο. Καμινιώτη, PhD Διευθύντρια

Χ. Παϊδούση, PhD Διευθύντρια

Άρθρα, μελέτες, σχόλια κ.λπ. εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις του συντάκτη ή των συντακτών τους. Περιεχόμενα αυτής της έκδοσης μπορούν να αναπαραχθούν εν μέρει, εξαιρουμένων των εμπορικών σκοπών, εφόσον υπάρξει ρητή αναφορά στην πηγή.

Για την αναπαραγωγή ολόκληρου του εγγράφου απαιτείται προηγούμενη άδεια από το ΕΙΕΑΔ

ΕΘΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ 6-8

111 41 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210-2120700

ΦΑΞ: 210-2285122

e-mail: info@eiead.gr

www.eiead.gr

**Υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας,
Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας**

Κωστή Παλαμά 6-8, 11141 Αθήνα, τηλ. 210 2120700, www.eiead.gr